

VAKLEERKRACHT IN "BEWEGING"

Een onderzoek naar leerkrachtgedrag in relatie tot de betrokkenheid van risicoleerlingen bij het bewegingsonderwijs in Cluster 3 (Mytyl).

Praktijkonderzoek in het kader van de opleiding Master SEN

Naam: Joost van den Meijdenberg

Studentnummer: 1394814

Leerroute: Gabriël

Begeleiding: Marcel van de Wiel

Datum: Mei 2012

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Inleiding	6
Hoofdstuk 1 De onderzoeksvraag	8
1.1 Aanleiding onderzoek	8
1.2 Vakgroep bewegen en sport	8
1.3 Onderzoek	9
1.4 Verband met het bewegingsonderwijs	10
1.5 Onderzoeksvraag	10
1.6 Doelstelling	10
1.7 Deelvragen	11
Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing	12
Inleiding	12
2.1 Welke leerlingen krijgen onderwijs op een cluster 3 school	12
2.2 Wat zijn risicoleerlingen?	13
2.3 Wat is participatie en wat is betrokkenheid?	14
2.3.1 Betrokkenheid	14
2.3.2 Participatie	16
2.4 Het directe instructiemodel	17
Conclusie	18
Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie	19
Inleiding	19
3.1 Actieonderzoek	19
3.1.1 Op welke wijze	20
3.1.2 De onderzoeksgroep	22
3.1.3 Het proces	22
3.1.4 Betrouwbaarheid en validiteit	23

Hoofdstuk 4	Resultaten van de data-analyse	25
4.1	Leerkrachtgedrag	25
4.2	Betrokkenheid	26
4.3	Lessenreeks	27
4.3.1	Les 1	27
4.3.2	Les 2	29
4.3.3	Les 3	31
4.4	Bijzonderheden	34
Hoofdstuk 5	Conclusies van het onderzoek	36
5.1	Deelvragen	36
5.2	Conclusies leerkrachtgedrag in relatie tot de betrokkenheid	37
5.2.1	Les 1	37
5.2.2	Les 2	38
5.2.3	Les 3	38
5.3	Antwoord op de centrale onderzoeksvraag	39
5.4	Discussie	39
5.5	Belangrijkste conclusies	40
5.6	Wat heeft het onderzoek nog meer opgeleverd	40
Hoofdstuk 6	Evaluatie en reflectie	42
6.1	Persoonlijke ervaring	42
6.2	Reflectie op het verloop van het onderzoek	43
6.3	Reflectie op mijn persoonlijke ontwikkeling	44
Literatuurlijst		45
Bijlagen		46
Bijlage I	Kijkwijzer directe instructiemodel	47
Bijlage II	Kijkwijzer betrokkenheid	49
Bijlage III	Onderzoeksgegevens	50
Bijlage IV	Les 1	52
Bijlage V	Les 2	54
Bijlage VI	Les 3	56
Bijlage VII	Referentiekader betrokkenheid	58

Samenvatting

Dit onderzoek is tot stand gekomen naar aanleiding van de vraag hoe ik de betrokkenheid van een aantal leerlingen kan verhogen tijdens de lessen bewegingsonderwijs op een Mytyschool. In het algemeen zijn de leerlingen heel gemotiveerd en betrokken, maar er is een groep leerlingen die daar meer moeite mee heeft. Dit uit zich o.a. in passief gedrag, weglopen tijdens de les, niet goed luisteren, et cetera. Als uitgangspunt om de betrokkenheid van de leerlingen te verhogen heb ik mijn leerkrachtgedrag onderzocht aan de hand van het directe instructiemodel. De volgende onderzoeksvraag is hier uit voortgekomen:

Draagt het directe instructiemodel bij aan een betere participatie en betrokkenheid van risicoleerlingen bij het bewegingsonderwijs op een cluster 3 school?

Om deze vraag goed te kunnen beantwoorden zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

- Wat zijn risicoleerlingen?
- Wat is participatie en wat is betrokkenheid?
- Welke factoren beïnvloeden participatie en betrokkenheid?
- Wat is het directe instructiemodel?
- Wat is mijn manier van instructie geven?

Na onderzoek in de literatuur ben ik me gaan richten op de betrokkenheid en niet meer op de participatie van de leerlingen hoewel dit nog steeds een deel van de onderzoeksvraag is. Dit heb ik gedaan omdat betrokkenheid iets zegt over leerresultaat en participatie niet. Daarnaast moest het onderzoek niet te groot worden. Het onderzoek is dus gericht op mijn leerkrachtgedrag in relatie tot de betrokkenheid van de leerlingen. Als ik mijn leerkrachtgedrag verbeter, verhoogd dit dan de betrokkenheid?

Aan de hand van video-opnames en met behulp van een kijkwijzer voor de betrokkenheid en een kijkwijzer voor mijn leerkrachtgedrag, heb ik samen met drie collega's lessen geobserveerd. Deze observaties zijn gedaan tijdens drie lessen

basketbal. Ik heb voor basketbal gekozen omdat ik bij spellessen meer problemen ervaar.

Voor het meten van de betrokkenheid heb ik gebruik gemaakt van de Leuvense betrokkenheidsschaal die de betrokkenheid meet op 5 verschillende niveaus. Voor mijn leerkrachtgedrag heb ik het directe instructiemodel gebruikt dat door Veenman e.a. (1997) is uitgewerkt en onderzocht. Van Heddegem, e.a. (2004) zeggen naar aanleiding van een longitudinaal onderzoek in het basisonderwijs het volgende:

“De wijze waarop de leerkracht lesgeeft, blijkt een sterke invloed te hebben op de betrokkenheid van het kind.”

De belangrijkste conclusie uit mijn onderzoek sluit aan bij deze theorie. De betrokkenheid van de leerlingen is verhoogd bij verbetering van mijn leerkrachtgedrag door toepassing van het directe instructiemodel. Het antwoord op mijn onderzoeksvraag kan ik daarom positief bevestigen.

Welke conclusies komen er uit het onderzoek naar voren:

- Het directe instructiemodel is toepasbaar bij het bewegingsonderwijs op een mytylschool in cluster 3.
- Mijn leerkrachtgedrag heeft de betrokkenheid van de leerlingen verhoogd.
- De betrokkenheid van de leerlingen is niet alleen afhankelijk van leerkrachtgedrag, maar heeft zeker een bepaalde invloed.

Inleiding

Mijn naam is Joost van den Meijdenberg en ik ben werkzaam als vakleerkracht bewegingsonderwijs op een mytylschool in het zuiden van Nederland. Dit werk doe ik al dertien jaar met veel plezier. Dat heeft te maken met de speciale doelgroep waarmee ik werk, de diversiteit die het werk te bieden heeft en mijn collega's. Samen met vijf collega's in de vakgroep bewegen en sport verzorg ik de lessen in de gymzaal en het zwembad. De vakgroep bestaat uit een mix van vakleerkrachten en assistenten bewegingsonderwijs. Naast de lessen in de gymzaal en de zwemlessen, houden we ons met verschillende activiteiten rondom de leerlingen bezig. Toernooien, sportdagen en clinics zijn hier voorbeelden van. Ook stimuleren we de leerlingen om in hun vrije tijd aan sport doen en waar mogelijk helpen we hierbij. We werken al vele jaren goed samen op basis van vertrouwen en wederzijds respect. Een belangrijke voorwaarde om plezier in je werk te hebben. Het geeft een extra dimensie aan het werk dat we met al het personeel op school inzetten op een zo zelfstandig mogelijke toekomst van de leerlingen. Hierdoor werk ik niet alleen met collega's van de vakgroep, maar ook met leerkrachten, assistenten, paramedici, gedragsdeskundigen en leidinggevenden.

Drie jaar geleden werd op school de Master SEN opleiding aangeboden. Omdat ik behoefte had aan professionalisering ben ik aan deze studie begonnen. Dit onderzoek is de afsluiting van mijn studie. Het onderzoek is gericht op mijn leerkrachtgedrag. Tijdens mijn lessen ervaar ik betrokkenheidsproblemen van bepaalde leerlingen. Door mijn leerkrachtgedrag aan te passen wil ik de betrokkenheid van de leerlingen verbeteren. Het is een uitdaging om kritisch naar mezelf te (laten) kijken. Dit brengt onzekerheid want wellicht doe ik het allemaal wel niet zo goed. Toch zie ik het als een goed leermoment en ben blij dat ik deze richting ben opgestuurd door mijn begeleider van Fontys.

Het onderzoek past in het kader van de kwaliteitsverbetering die ingezet is bij de vakgroep bewegen en sport en de school. Mede omdat de school in oktober 2012 verhuisd naar een nieuwe locatie hebben we ons vakwerkplan aangepast. Met meer mogelijkheden op het gebied van bewegen en sport willen we een goed pakket

aanbieden waar de leerlingen niet alleen nu iets aan hebben, maar ook in de toekomst. Met dit onderzoek wil ik een impuls geven die gericht is op ons leerkrachtgedrag, want ik weet dat we veel van elkaar kunnen leren.

Hoofdstuk 1 De onderzoeksvraag

1.1 Aanleiding onderzoek

Jonge kinderen hebben, in het algemeen, een grote bewegingsdrang. Als vakleerkracht bewegingsonderwijs op een mytylschool zie ik dat bijvoorbeeld bij het buitenspelen, bijna iedereen is in beweging. Ook de lessen in de gymzaal zijn hier een voorbeeld van. Kinderen zijn enthousiast en gaan meteen tot actie over als ze de zaal binnenkomen. Ik kan hier erg van genieten omdat de bewegingsdrang uit de kinderen zelf komt en ze veel plezier beleven aan de arrangementen in de zaal en interacties met elkaar. Een kleine groep leerlingen heeft, al dan niet door hun beperking, meer moeite met de lessen bewegingsonderwijs. Een aantal gevolgen hiervan zijn bijvoorbeeld: niet naar de les willen komen, snel boos worden, passief gedrag vertonen, et cetera. Allemaal zaken die ik als leerkracht vervelend vind omdat ik graag plezier in bewegen wil zien. Daarnaast kost het mij extra energie om deze leerlingen weer bij de les te krijgen en andere leerlingen hebben er ook last van. Mijn mening is dat deze risicoleerlingen ook veel plezier kunnen beleven aan de lessen bewegingsonderwijs mits ze goed begeleid worden en de lessen op hun motorisch en cognitief niveau zijn aangepast.

1.2 Vakgroep bewegen en sport

Ik maak onderdeel uit van de vakgroep bewegen en sport op een mytylschool waar we momenteel werken met drie docenten bewegingsonderwijs en twee assistenten. We verzorgen bewegingsonderwijs aan kinderen in de leeftijd van 4 tot 20 jaar. Het aanbod bewegen en sport wordt verdeeld in 5 onderdelen: bewegingsonderwijs, zwemmen, budo (verzamelnaam voor vormen van zelfverdediging en weerbaarheidstrainingen), EMG¹ en vrijetijdsbesteding. De leerlingen op school zijn te verdelen in 3 leeftijdscategorieën:

1. 4 - 7/8 jaar
2. 7/8 - 14 jaar
3. 14 - 20 jaar (VSO)

Binnen deze leeftijdscategorieën zijn de leerlingen verdeeld in drie uitstroomprofielen, gebaseerd op de kerndoelen van het speciaal onderwijs:

¹ Ernstig Meervoudig Gehandicapte kinderen

1. LG/MG (zml) stroom
2. LG/LZ (so) stroom
3. EMG stroom (kinderen met een ontwikkelingsniveau tot 24 maanden)

Deze kerndoelen zijn de uitgangspunten van ons vakwerkplan bewegingsonderwijs. Met dit vakwerkplan komen we tegemoet aan de bewegingsbehoefte van ongeveer 95% van het aantal leerlingen. Er blijft echter een kleine groep over waarbij we niet de gewenste doelen behalen. De participatie en de betrokkenheid zijn hiervoor niet hoog genoeg. Er zijn een aantal redenen aan te wijzen waarom dat het geval is. De redenen kunnen bijvoorbeeld gevonden worden in het feit dat de meeste leerlingen een verstandelijke beperking hebben. Daarnaast zijn de motorische, cognitieve en emotionele verschillen tussen de leerlingen groot. Sommige leerlingen zijn angstig in bewegingssituaties en anderen juist niet en moeten tegen zichzelf beschermd worden. Deze leerlingen zitten vaak bij elkaar in de les. Dit vraagt een andere aanpak van de docenten bewegingsonderwijs. Dit onderzoek zal een bijdrage leveren aan de kwaliteit van de lessen bewegingsonderwijs om zodoende de participatie en de betrokkenheid van de risicoleerlingen te vergroten.

Er wordt in het vakwerkplan niet gesproken over leerkrachtgedrag en manieren van instructie. In onze vakgroep hebben we allemaal onze eigen lesgeefstijl en er is geen duidelijke “lijn” in onze instructie en aanpak. Aangezien we met een bijzondere doelgroep werken lijkt het aannemelijk om gezamenlijk tot een aanpak te komen die een zo groot mogelijke groep kinderen bereikt. Op deze manier kan het doel, om ook de groep risicoleerlingen die we te weinig bereiken met onze manier van lesgeven, meer te bieden en de participatie en de betrokkenheid te vergroten.

1.3 Onderzoek

Uit onderzoek blijkt dat het gedrag van de leerkracht een hele belangrijke factor is in de ontwikkeling van kinderen in het algemeen, maar nog meer bij risicoleerlingen (Marzano, 2003). Volgens Vernooy (2007) gaat het bij risicoleerlingen meestal om kinderen die in ons onderwijs een verhoogd risico lopen om in onvoldoende mate geletterd en gecijferd te worden. Hij geeft als voorbeeld dat zwakke kinderen niet meer bij de groepsinstructie worden betrokken. De leerlingen worden op individuele leerlijnen gezet en profiteren daar vrijwel niet van. Verder stellen leerkrachten

meestal de vragen aan betere leerlingen waardoor de zwakkere leerlingen niet meer actief participeren tijdens de les. Risicoleerlingen kunnen zodoende in een negatieve spiraal terecht komen. Door onderzoek weten we nu dat leerkrachten door hun lesgeven een positief en significant verschil voor de leerresultaten kunnen maken. Hoe moet dat leerkracht gedrag er dan uitzien? Vernooy (2007) beschrijft dat instructie het meest effectief is als leerkrachten directe en expliciete instructie geven bij de vaardigheden en strategieën die bij de basisvaardigheden² aan de orde zijn. Leerlingen worden sociaal-emotioneel sterker en vroegtijdige aandacht doet de ongelijkheid tussen leerlingen afnemen.

1.4 Verband met het bewegingsonderwijs

In het voorafgaande is gesproken over onderzoek naar de basisvaardigheden taal en rekenen. Bij het bewegingsonderwijs lopen we met bepaalde leerlingen ook tegen problemen aan met betrekking tot participatie en betrokkenheid. Als er weinig participatie is, dan kan er volgens mij ook geen optimaal leerresultaat zijn. Daarnaast wil ik dat leerlingen optimaal betrokken zijn bij de les. Kan de directe instructie van de leerkracht tijdens de lessen bewegingsonderwijs hier een verbetering in aanbrengen?

1.5 Onderzoeksvraag

Als ik bovenstaande vragen combineer kom ik tot de volgende onderzoeksvraag:

Draagt het directe instructiemodel bij aan een betere participatie en betrokkenheid van risicoleerlingen bij het bewegingsonderwijs op een cluster 3 school?

1.6 Doelstelling

Door dit onderzoek wil ik inzicht krijgen in mijn eigen leerkracht gedrag en wat die voor invloed heeft op de participatie en betrokkenheid van risicoleerlingen bij de lessen bewegingsonderwijs. Als middel wil ik daar het directe instructiemodel voor gebruiken. Uiteindelijk hoop ik dat daar aanbevelingen uit voortkomen zodat ook ons bewegingsonderwijs nog verder kan verbeteren en dat ook de risicoleerlingen zich prettig voelen, meer participeren en beter betrokken zijn tijdens de lessen.

²Basisvaardigheden: taal en rekenen/wiskunde

1.7 Deelvragen

Met behulp van onderstaande deelvragen wil ik een antwoord vinden op bovenstaande onderzoeksvraag:

- Wat zijn risicoleerlingen?
- Wat is participatie en wat is betrokkenheid?
- Welke factoren beïnvloeden participatie en betrokkenheid?
- Wat is het directe instructiemodel?
- Wat is mijn manier van instructie geven?

Ik heb verschillende instrumenten en literatuur gevonden waarmee ik mijn onderzoek wil gaan uitvoeren en antwoord kan vinden op mijn deelvragen. Ik wil mijn leerkrachtgedrag aanpassen met behulp van het directe instructiemodel en onderzoek of dit van invloed is op de participatie en betrokkenheid van de risicoleerlingen. Ik heb een instrument nodig om mijn leerkracht gedrag te onderzoeken en een instrument om de participatie en betrokkenheid van de leerlingen te meten. Als ik deze samenvoeg hoop ik een verband te ontdekken tussen mijn gedrag en de participatie/betrokkenheid van de leerlingen.

Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing

Inleiding

In hoofdstuk 1 heb ik uitgelegd wat ik in de praktijk regelmatig als lastig ervaar. Daarom wil ik onderzoeken of ik met het directe instructiemodel mijn leerkrachtgedrag kan veranderen bij het bewegingsonderwijs om zodoende de participatie en betrokkenheid van risicoleerlingen te verbeteren. Om hier een antwoord op te krijgen heb ik deelvragen geformuleerd. Als eerste wil ik het begrip risicoleerlingen verduidelijken. Dit is een algemeen begrip en ik richt me in dit onderzoek op de doelgroep leerlingen uit cluster 3, maar hoe ziet deze groep leerlingen er nu uit? Vervolgens ga ik de begrippen participatie en betrokkenheid verduidelijken om erachter te komen of ik meer participatie wil of meer betrokkenheid. Daarnaast onderzoek ik wat het verband is tussen participatie en betrokkenheid enerzijds en leerresultaat anderzijds. Ook zal ik uitgebreid ingaan op het directe instructiemodel omdat dit model effectief is gebleken bij het lesgeven aan risicoleerlingen. Uiteraard moet ik dan ook onderzoeken op welke manier ik het directe instructiemodel kan gebruiken bij mijn leerkrachtgedrag in de lessen bewegingsonderwijs.

2.1 Welke leerlingen krijgen onderwijs op een cluster 3 school?

Het speciaal onderwijs (SO) en het voortgezet speciaal onderwijs (VSO) is in Nederland onderverdeeld in 4 clusters:

1. Cluster 1: scholen voor blinde of slechtziende kinderen;
2. Cluster 2: scholen voor dove kinderen, slechthorende kinderen, kinderen met ernstige spraakmoeilijkheden en kinderen met communicatieve problemen;
3. Cluster 3: scholen voor kinderen met lichamelijke en/of verstandelijke beperkingen, zeer moeilijk lerende kinderen en langdurig zieke kinderen met een lichamelijke handicap, kinderen met epilepsie en meervoudig gehandicapte kinderen die zeer moeilijk leren, in combinatie met een andere handicap;
4. Cluster 4: scholen voor kinderen met ernstige gedragsproblemen en/of psychiatrische problemen.

De doelgroep die ik lesgeef, cluster 3 leerlingen, is heel breed en op onze school onderverdeeld in drie stromen³: Van Ernstig Meervoudig Gehandicapte (EMG) leerlingen (leerlingen met een ontwikkelingsleeftijd tot 24 maanden) die volledig afhankelijk zijn van anderen tot VSO leerlingen die VMBO certificaten kunnen halen en volledig zelfstandig kunnen leren functioneren in de samenleving. Binnen deze twee uitersten bevindt zich de grootste groep leerlingen, de stroom Zeer Moeilijk Lerenden (ZML). Dit zijn kinderen met een verstandelijke en lichamelijke beperking. In Nederland heeft een kind officieel een verstandelijke beperking wanneer het IQ beneden de 70 ligt. In de praktijk is de range voor een (licht) verstandelijke beperking tussen de 50 en de 85 (Verschuieren & Koomen, 2007). Ik ga me in mijn onderzoek richten op deze groep leerlingen omdat ik bij hen ook de meeste problemen ervaar. Een bepaald IQ wil echter niet alles zeggen over het probleemgedrag van deze leerlingen. Verschuieren & Koomen (2007) verwoorden het als volgt:

“Een brede kijk op de problematiek van deze boeiende groep is noodzakelijk. Het gaat om een groep kinderen die immers op meerdere ontwikkelingsgebieden problemen kunnen hebben en waarbij omgevingsinvloeden (de school, de leerkracht, familie...) een cruciale rol spelen.”

2.2 Wat zijn risicoleerlingen

Als ik bij google “risicoleerlingen” in typ, kom ik uit bij de volgende definitie:

“Leerlingen uit basis-, voortgezet of beroepsonderwijs die waarschijnlijk niet in staat zijn om zonder extra ondersteuning hun school te doorlopen en/of af te ronden.”
(<http://www.encyclo.nl/begrip/risicoleerlingen>)

Deze definitie is echter niet van toepassing op mijn situatie omdat ik al werk in het speciaal onderwijs. In het cluster 3 onderwijs betreft het allemaal leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben om hun school te doorlopen. Wat bedoel ik in mijn context dan wel met risicoleerlingen? Ik heb zelf een definitie geformuleerd:

“Leerlingen van onze cluster 3 school die participatie/ betrokkenheidsproblemen hebben bij de lessen bewegingsonderwijs en hierdoor een andere aanpak nodig hebben om een optimaal leerresultaat te bereiken.”

³ Zie hoofdstuk 1

Ik neem de ZML leerlingen als onderzoeksgroep. Dit is een grote groep leerlingen die allemaal eigen kenmerken hebben. Een gezamenlijk kenmerk is, is dat ze een (licht) verstandelijke beperking hebben en een (licht) motorische beperking. Er zijn leerlingen bij met een autisme spectrum stoornis, er zijn leerlingen met syndromen, er zijn leerlingen met een aangeboren hersenbeschadiging, spierziekten, et cetera. Ieder met zijn eigen redenen om problemen te ervaren bij de lessen bewegingsonderwijs. Heel belangrijk is dat mijn leerkrachtgedrag moet aansluiten bij deze diversiteit aan leerlingen en gedragingen. Ik moet dus niet naar de beperkingen van de leerlingen kijken, maar naar wat ze wel kunnen en daar mijn leerkrachtgedrag op aanpassen.

“Een centraal thema.....is dat men kinderen die moeilijk leren meer recht doet door naar de leervermogens te kijken. Wat gaat er goed, wat gaat er niet goed? Waarmee moet men met betrekking tot leerinstructie rekening houden? Wat is de optimale leersituatie?” (Verschueren & Koomen, 2007)

2.3 Wat is participatie en wat is betrokkenheid?

Toen ik mijn probleemstelling formuleerde was ik er van overtuigd dat ik meer participatie wilde van risicoleerlingen in mijn lessen bewegingsonderwijs. Mijn redenering was dat de leerlingen vooral goed mee moeten doen en plezier hebben. Het begrip betrokkenheid vond ik minder interessant omdat je heel betrokken kunt zijn bij een les, maar daarbij niet participeert. Naarmate ik meer literatuur ben gaan bestuderen ben ik tot een andere conclusie gekomen. Ik wil dat in het volgende stuk toelichten.

2.3.1 Betrokkenheid

Op onze school werken we volgens het concept Ontwikkelings Gericht Onderwijs. Bij deze methode staan vier begrippen (4 B's) centraal:

1. Betekenisvol
2. Bedoeling
3. Betrokkenheid
4. Bemiddelende rol van de leerkracht

Deze 4 B's staan centraal om tot een optimaal leerresultaat te komen. Betrokkenheid is erg belangrijk om tot fundamenteel leren te komen. In een onderzoek omschrijft Laevers (2008) het als volgt:

“Betrokkenheid is een bepaalde beleevingswijze bij een activiteit of een aanbod en uit zich in:

- *geconcentreerde, aangehouden en tijd vergeten activiteit*
- *geboeid en gemotiveerd bezig zijn*
- *intense waarnemingen en betekeniservaring*
- *sterke voldoening*
- *zich aan de grens van zijn mogelijkheden bewegen*

Betrokkenheid:

- *heeft niets van doen met „alle inspanning wegnemen“ („het moet leuk zijn!“)*
- *gaat uit van onderwijs zoals het is*
- *zegt ons hoe krachtig de leeromgeving is*
- *is resultante van interactie tussen aanpakfactoren en leerlingkenmerken*
- *een indicatie voor ‘deep-level-learning’*

Ook refereert Laevers (2008) aan de zone van de naaste ontwikkeling (figuur 1)

Figuur 1

Uit figuur 1 kun je afleiden dat de betrokkenheid van de leerlingen optimaal is wanneer er gewerkt wordt in de zone van de naaste ontwikkeling. De competenties van de leerlingen en de moeilijkheidsgraad (aanbod van de leerkracht) van de stof zijn dan in balans. Als je buiten de zone van de naaste ontwikkeling gaat is er gevaar voor faalangst (overvragen) of verveling (te weinig uitdaging).

Volgens Vygotsky (http://nl.wikipedia.org/wiki/Lev_Vygotski, geraadpleegd 11 februari 2012) leren kinderen door probleem oplossen. Vygotsky (1896 – 1934) was een Russische psycholoog en filosoof. Hij is onder andere bekend geworden met zijn theorie over “de zone van de naaste ontwikkeling”. Deze theorie zie je nog terug in het hedendaagse onderwijs. Bijvoorbeeld in het OGO en Ervaringsgericht Onderwijs (EGO). Vygotsky maakt hierbij onderscheid tussen problemen die het kind zelf kan oplossen (niveau van eigenlijke ontwikkeling) en problemen die het kind met behulp van iemand anders kan oplossen (potentiële ontwikkeling). Er zit namelijk een gat tussen deze twee niveaus wat hij de zone of proximal development (Zone van naastgelegen ontwikkeling) noemt. Om deze reden moet de helper van het kind eerst de bijna volledige verantwoordelijkheid hebben over het oplossen (**leraar gestuurd**) en vervolgens langzaam aan steeds meer verantwoordelijkheid afstaan aan het kind (**leerling gestuurd**). Deze theorie zou je kunnen vertalen naar het directe instructiemodel. Daarover in paragraaf 2.3.3 meer.

2.3.2 Participatie

Het begrip participatie komt terug in de theorieën over inclusief onderwijs. Het is één van de 3 P's die staan voor:

- Presentie, alle kinderen en jongeren moeten zo dicht mogelijk bij huis kunnen leren
- Participatie, kinderen doen echt volwaardig mee in de klas
- Progressie, kinderen maken vorderingen in hun leerproces

Deze drie p's komen voort uit de ‘Salamanca verklaring’⁴ die in 1994 is opgesteld en ondertekend door 94 landen op een conferentie van UNESCO. Participatie wordt in deze context gezien als volwaardig meedoen in de klas.

Participatie betekent letterlijk: actieve deelname (<http://nl.wikipedia.org/wiki/Participatie>).

Samenvattend kan ik zeggen dat participatie heel belangrijk is, maar niet veel zegt over betrokkenheid en leerresultaat. Betrokkenheid zegt hier juist wel iets over.

Betrokkenheid is een voorwaarde om tot leren te komen en dan komt de participatie vanzelf. In het vervolg van mijn onderzoek zal ik me daarom richten op de betrokkenheid van de leerlingen.

⁴ http://www.unesco.org/education/pdf/SALAMA_E.PDF

2.4 Het directe instructiemodel

In hoofdstuk 1 heb ik aangegeven dat is bewezen dat het directe instructiemodel uitermate geschikt is om te gebruiken bij risicoleerlingen. Risicoleerlingen leren beter bij een leerkracht die effectief lesgeeft (Vernooy, 2007). Effectief lesgeven komt tot uiting in het directe instructiemodel. Het model bestaat uit 6 fasen:

1. dagelijkse terugblik
2. presentatie
3. (in)oefening
4. individuele verwerking
5. periodieke terugblik
6. terugkoppeling 1-5

In dit model is in eerste instantie de leerkracht degene die het onderwijsproces stuurt. Je kunt spreken van leraar gestuurd onderwijs. De leraar bepaalt in hoge mate wat de leerlingen zullen leren.

Het begrip directe instructie kent vervolgens drie betekenissen die verwijzen naar specifieke instructievormen. Dit zijn:

- instructievormen die zijn ontstaan uit onderzoek naar de effectieve leraar
- instructievormen die zijn ontstaan uit onderzoek naar het leren van cognitieve strategieën
- instructievormen die zijn ontstaan uit speciale onderwijsprogramma's voor zwakke of moeilijk lerende kinderen

“Deze, meer specifieke, instructievormen zijn te beschouwen als concrete uitwerkingen van de overkoepelende betekenis van directe instructie als leraar geleid onderwijs” (Veenman, 2001).

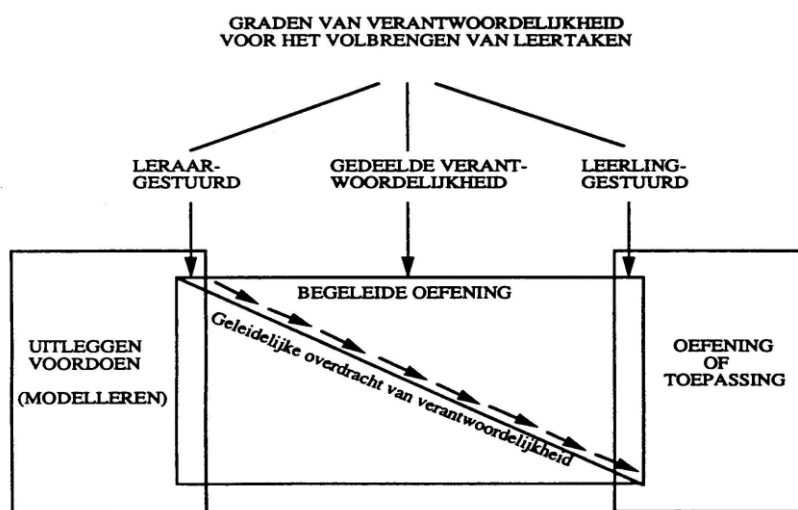
Hoewel het misschien zo lijkt, is niet zo dat er bij deze vorm van instructie geen enkele invloed van de leerling is. Leerlingen moeten in eerste instantie actief bij de les betrokken worden door bijvoorbeeld het stellen van vragen.

Veenman (2001) maakt een onderscheid tussen directe instructie voor uitvoerend handelen en directe instructie voor strategisch handelen. Bij directe instructie voor

uitvoerend handelen is een grote rol voor de leerkracht weggelegd. Bij het instructiemodel voor strategisch handelen, zal de leerkracht minder sturen en legt hij de verantwoordelijkheid voor het leren meer bij de leerlingen. In het schema in figuur 2 (Pearson en Gallagher, 1983) is duidelijk te zien hoe de relatie is tussen deze twee manieren van instructie.

Aan de linkerkant van het schema is de verantwoordelijkheid van de leerkracht heel groot (leraar-gestuurd). Het gaat dan bijvoorbeeld om het uitleggen en voordoen van de lesstof. Aan de rechterkant van het schema ligt de verantwoordelijkheid voor het leren bij de leerling. Het gaat dan met name om het oefenen en toepassen van vaardigheden (leerling-gestuurd). Tussen deze twee uitersten ligt de fase van begeleidde (in)oefening zoals Veenman (2001) dat noemt:

“Een fase waarin de verantwoordelijkheid van de leraar voor het leerproces geleidelijk afneemt en die van de leerling toeneemt.”

Figuur 2

Conclusie

Wat is het verband tussen het model directe instructie en betrokkenheid van de leerlingen?

In het gebied van de begeleidde oefening (zie figuur 2) moet de leerkracht er altijd voor zorgen dat hij in de zone van de naaste ontwikkeling blijft. Als dat niet zo is, is er geen betrokkenheid en zal het leerresultaat minimaal zijn. Een leerling zal ook niet komen tot het toepassen van uitgelegde vaardigheden.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd welk type onderzoek er gedaan wordt. Daarna komt aan bod op welke manier en met welke personen en instrumenten. Ook de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek komen aan de orde. Daarnaast zal in dit hoofdstuk het proces van het onderzoek verduidelijkt worden.

3.1 Actieonderzoek

Om er achter te komen of ik de betrokkenheid van de leerlingen kan verhogen door mijn leerkracht gedrag aan te passen, heb ik voor actieonderzoek gekozen. Ik ben hiertoe gekomen na bestudering van literatuur over praktijkonderzoek. Ik vond de omschrijving van Ponte (2002) erg duidelijk, zij geeft de voorwaarden voor actieonderzoek op de volgende manier aan:

“Actie-onderzoek kan omschreven worden als een geheel van activiteiten van docenten die - met behulp van technieken en strategieën van sociaal-wetenschappelijk onderzoek - reflecteren op hun eigen praktijk en die op basis van de zo verkregen inzichten hun eigen praktijk systematisch proberen te verbeteren. Vier uitgangspunten staan daarbij centraal:

- Actie-onderzoek is gericht op het eigen handelen van docenten en de situatie waarin dat handelen plaatsvindt;*
- Bij actie-onderzoek reflecteren docenten op basis van systematisch verzamelde informatie;*
- Actie-onderzoek gebeurt in dialoog met collega's binnen en buiten de school;*
- Bij actie-onderzoek worden leerlingen (of andere doelgroepen van het eigen handelen) gebruikt als belangrijke bron van informatie”.*

Ik doe actieonderzoek tijdens mijn lessen bewegingsonderwijs. De informatie is verzameld door video opnames te maken van drie lessen basketbal. Door middel van een kijkwijzer voor mijn leerkrachtgedrag en een kijkwijzer voor betrokkenheid van de leerlingen zijn gegevens verkregen. Deze video opnames zijn door drie collega's met een verschillende achtergrond bekeken en vervolgens zijn de kijkwijzers ingevuld. Eén collega is orthopedagoog en leerkracht, één collega is vakleerkracht

bewegingsonderwijs en één collega is assistent bij het bewegingsonderwijs. Zelf heb ik de kijkwijzers ook ingevuld en zo de betrokkenheid beoordeeld van de leerlingen en mijn eigen leerkrachtgedrag. Door de betrokkenheid te meten van de leerlingen en deze te vergelijken met mijn leerkrachtgedrag hoop ik aanwijzingen te krijgen om mijn leerkrachtgedrag te verbeteren. Dit proces is een aantal keer herhaald. Op deze manier voldoe ik aan de bovenstaande omschrijving van actieonderzoek.

Harinck (2006) geeft aan dat het belangrijk is dat er goede gegevens worden verkregen. Hiervoor heeft de onderzoeker een plan nodig. In dit plan moeten de volgende zaken worden vastgelegd:

- Op welke manier worden de gegevens verkregen?
- Bij welke personen?
- Hoe vaak?
- In welke situatie?

Dit zal ik in de volgende paragrafen verduidelijken.

3.1.1 Op welke wijze

Voor het actieonderzoek is drie keer een video-opname gemaakt van een les basketbal bij de risicoleerlingen die zijn beschreven in hoofdstuk twee. Mijn leerkrachtgedrag en de betrokkenheid van de leerlingen zijn beoordeeld aan de hand van deze opnames.

a. mijn leerkrachtgedrag

Voor het beoordelen van mijn leerkrachtgedrag ben ik op zoek gegaan naar een goede kijkwijzer. Uiteindelijk ben ik uitgekomen bij twee kijkwijzers. De ene was overzichtelijk, maar had geen mogelijkheden om niveaus aan te geven. De andere bestond uit drie verschillende delen, was erg gedetailleerd, maar had wel de mogelijkheid om een bepaald niveau te scoren. Van beide kijkwijzers heb ik onderdelen overgenomen en vervolgens een eigen kijkwijzer van gemaakt (Bijlage I). Alle facetten van het directe instructiemodel zitten er in en kunnen op drie niveaus beoordeeld worden (+, +/- en -).

+ houdt in dat ik dat gedrag overtuigend en voldoende laat zien;

- +/- houdt in dat ik dat gedrag soms laat zien, maar niet voldoende;
- houdt in dat ik dat gedrag niet of nauwelijks laat zien.

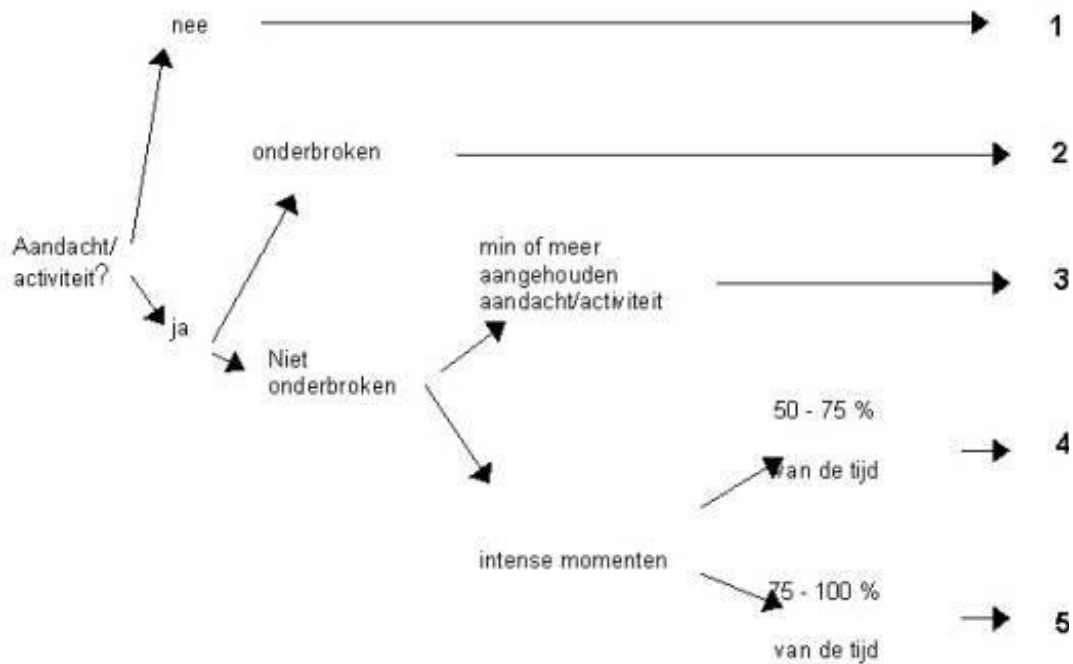
Ik heb voor deze manier van beoordelen gekozen omdat de kijkwijzer helder is opgebouwd, duidelijk waarneembaar gedrag beschrijft en het gemakkelijk is om te scoren.

b. betrokkenheid van de leerlingen

Met behulp van de Leuvense betrokkenheidsschaal heb ik een kijkwijzer gemaakt voor het scoren van de betrokkenheid van de leerlingen (bijlage II). In hoofdstuk twee heb ik uitgelegd wat betrokkenheid is en wat Laevers (2008) daar onder verstaat. De Leuvense betrokkenheidsschaal maakt onderscheidt in betrokkenheid op 5 verschillende niveaus:

1. Geen activiteit
2. Onderbroken activiteit
3. Activiteit zonder intensiteit
4. Activiteit met intense momenten
5. Aangehouden intense activiteit

Deze niveaus zijn weergegeven in de kijkwijzer voor betrokkenheid. Daarnaast is er gebruik gemaakt van het onderstaande beoordelingsinstrument om tot een goede score te komen en om de meting zo objectief mogelijk te laten zijn (figuur 3).

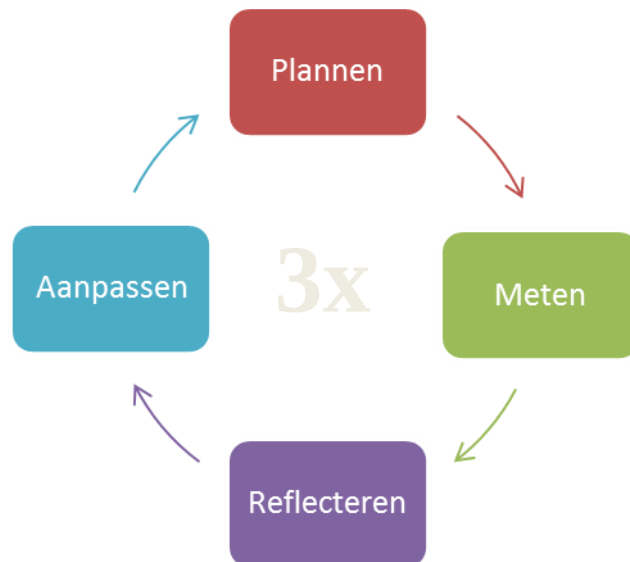
Figuur 3. Bron: <http://www.ervaringsgerichtonderwijs.nl>

3.1.2 De onderzoeksgroep

Op maandagochtend geef ik les aan een groep met negen leerlingen. Vier van deze leerlingen passen in de definitie van risicoleerlingen zoals omschreven in hoofdstuk twee. Deze vier leerlingen heb ik voor mijn onderzoek gebruikt. Ik houd rekening met de ethiek door de namen van deze leerlingen niet volledig uit te schrijven en een fictieve letter te geven. Daarnaast zullen de video-opnames niet openbaar gebruikt worden zonder daar eerst toestemming voor te vragen.

3.1.3 Het proces

Om een cyclisch proces te krijgen dat voldoet aan actieonderzoek is er een vaste volgorde aangehouden in vier stappen. Deze volgorde heeft zich drie keer herhaald. Schematisch ziet er dat op de volgende manier uit:

Figuur 4

Er heeft een 0-meting plaatsgevonden met als doel een beginsituatie voor mezelf te creëren. Wat laat ik voor gedrag zien en misschien nog wel belangrijker: wat laat ik niet zien? De kijkwijzer voor het directe instructiemodel is hiervoor gebruikt. Daarnaast is de betrokkenheid van de leerlingen gemeten met behulp van de Leuvense betrokkenheidsschaal. De manier waarop komt in de volgende paragraaf aan bod.

Ik heb voor een les basketbal gekozen omdat ik bij deze lessen vaker problemen ervaar. De lessen zijn met een videocamera opgenomen zodat deze op een later tijdstip met behulp van de kijkwijzers beoordeeld kunnen worden. Na de 1^e meting heb ik nog tweemaal video-opnames gemaakt en aanpassingen gedaan naar aanleiding van de metingen en de evaluaties met mijn collega's.

3.1.4 Betrouwbaarheid en validiteit

Ik heb gekozen voor het gebruik van video-opnames. Het voordeel hiervan is, is dat de beelden kunnen worden teruggekeken en leerlingen eventueel apart kunnen worden beoordeeld. Daarnaast kunnen mijn collega's op een voor hun gewenst tijdstip observaties doen omdat ieder afzonderlijk een DVD met de beelden krijgt. Voordat mijn collega's de videobeelden gaan bekijken hebben ze een gezamenlijke instructie van mij gehad op welke manier de kijkwijzers gebruikt moeten worden.

De lessen bestaat uit een inleiding, vier oefeningen en een afsluiting. Er zijn dus zes duidelijk waarneembare lesonderdelen. Tijdens elk lesonderdeel wordt de betrokkenheid van de leerlingen gescoord. Op de kijkwijzer is aangegeven voor de observator op welke momenten er gescoord moet worden. Op deze manier scoort iedereen dezelfde onderdelen op hetzelfde moment. Hiermee wordt de betrouwbaarheid van de meting vergroot.

Mijn instructie wordt over de gehele les gemeten. De manier van meten is in paragraaf 3.1.1 beschreven. Op deze manier komt goed in beeld wat mijn gedrag is over de hele les en waar ik meer aandacht aan moet besteden.

Verder maak ik gebruik van bronnentriangulatie omdat drie collega's van een andere discipline de beoordeling verzorgen. Ze hebben alle drie een andere achtergrond en een collega heeft zelfs nog nooit met deze leerlingen gewerkt.

Hoofdstuk 4 Resultaten van de data-analyse

Om een antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag:

‘Draagt het directe instructiemodel bij aan een betere participatie en betrokkenheid van risicoleerlingen bij het bewegingsonderwijs op een cluster 3 school?’

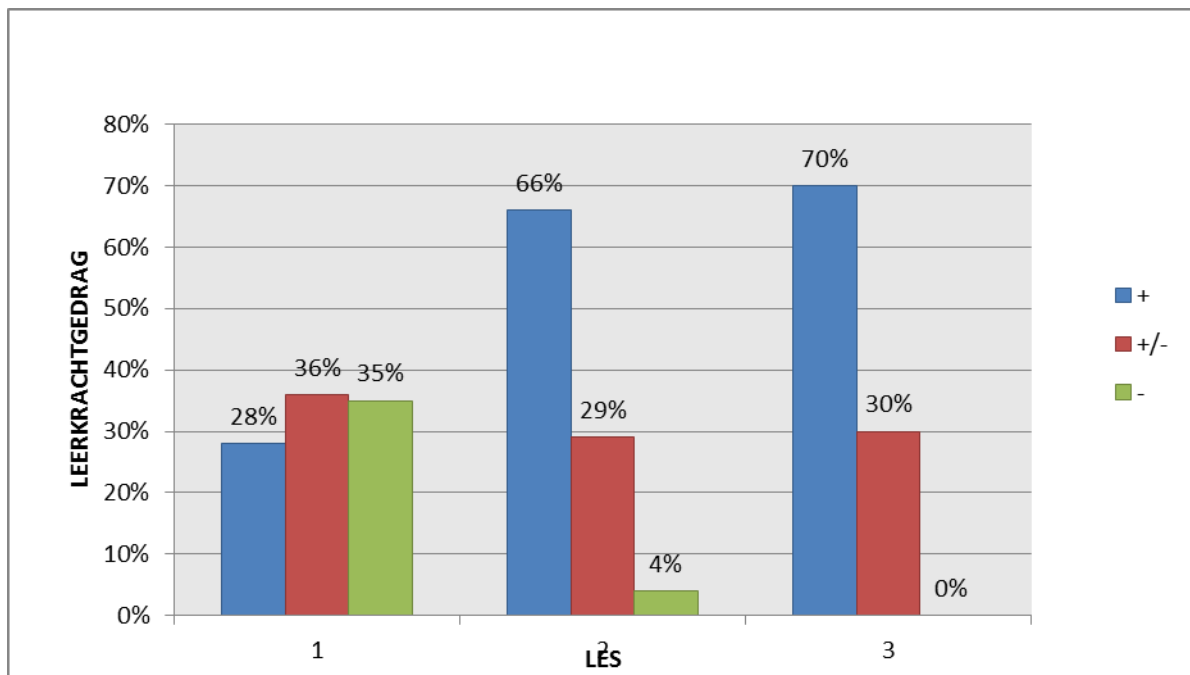
heb ik mijn leerkrachtgedrag en de betrokkenheid van de leerlingen gemeten tijdens drie lessen bewegingsonderwijs. Als eerste zullen de gegevens van mijn leerkrachtgedrag besproken worden. Vervolgens de gegevens van de betrokkenheid van de leerlingen. Daarna zal ik per les de data met elkaar vergelijken. Tot slot kijk ik of er nog bijzonderheden uit de meetresultaten komen.

4.1 Leerkrachtgedrag

In figuur 5 staat een overzicht van het resultaat van de metingen van mijn leerkrachtgedrag per les. Om te voldoen aan het directe instructiemodel moet ik 29 verschillende vaardigheden laten zien (Bijlage I). Mijn collega's hebben dit gescoord op de volgende manier:

- + *houdt in dat ik dat gedrag overtuigend en voldoende laat zien;*
- +/- *houdt in dat ik dat gedrag soms laat zien, maar niet voldoende;*
- *houdt in dat ik dat gedrag niet of nauwelijks laat zien.*

Ook heb ik met dezelfde kijkwijzers mijn eigen gedrag gescoord. In totaal zijn er dus vier metingen per les gedaan. Hiervan heb ik het gemiddelde genomen om een algemeen beeld te krijgen van mijn leerkrachtgedrag.

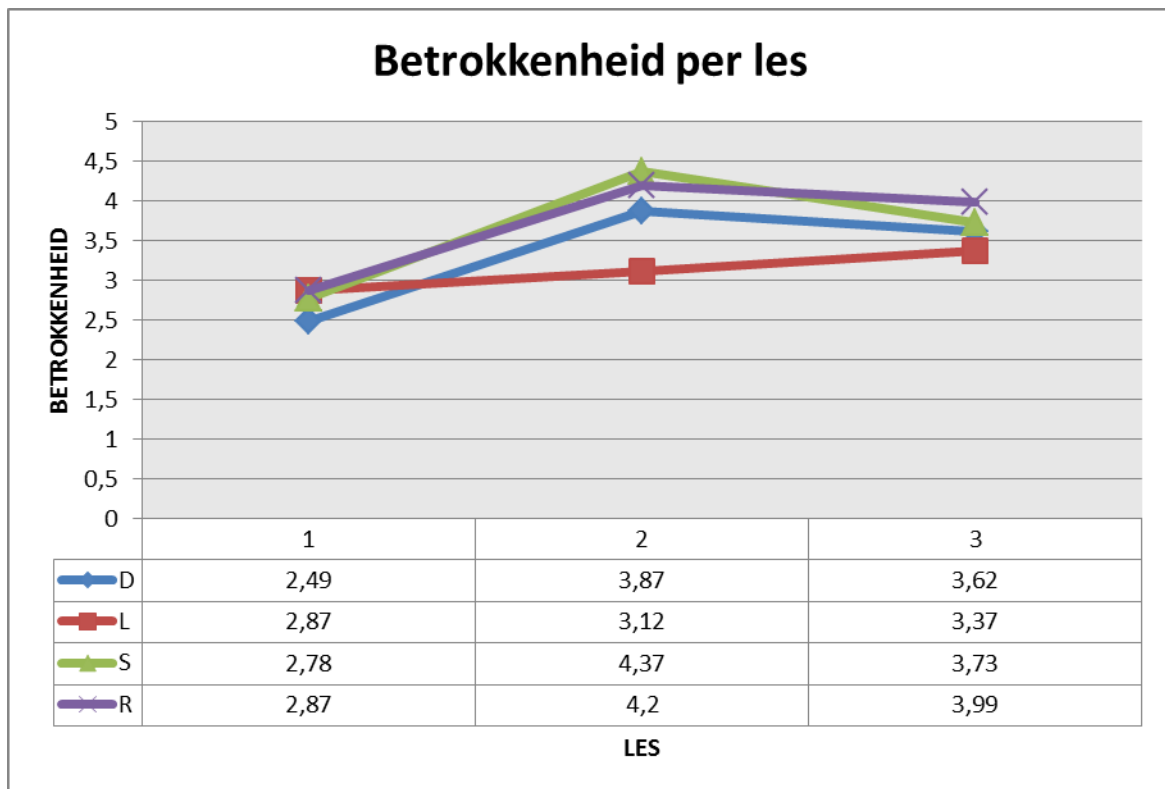

Figuur 5

Figuur 5 kan als volgt gelezen worden: in les 1 laat ik 28% van de vaardigheden zien die horen bij het directe instructiemodel. 36% laat ik af en toe zien, maar niet voldoende en 35% van de vaardigheden laat ik helemaal niet zien. De afzonderlijke lessen zal ik in de volgende paragrafen verder toelichten.

4.2 Betrokkenheid

In figuur 6 staat de betrokkenheid van de vier leerlingen weergegeven van drie lessen basketbal. Deze getallen zijn tot stand gekomen door een gemiddelde score per leerling per les te berekenen. De uitwerking hiervan is te zien in bijlage III. Per les is er bij zes lesonderdelen de betrokkenheid gescoord met de Leuvense betrokkenheidsschaal. Van elke leerling kan er op deze manier een gemiddelde berekend worden. Het gemiddelde per leerling per les is onderaan de grafiek in een tabel te zien. Er is een duidelijke stijging van de betrokkenheid te zien van les 1 naar les 2. De betrokkenheid van drie leerlingen zakt iets van les 2 naar les 3, behalve van 1 leerling. Deze leerling laat een ander patroon zien dan de andere leerlingen.

Figuur 6

4.3 Lessenreeks

In deze paragrafen zal ik de gegevens per les analyseren aan de hand van tabellen. Bij elke les zal als eerst een analyse gegeven worden van mijn leerkrachtgedrag en vervolgens een analyse van de betrokkenheid van de leerlingen. Daarnaast zal ik de lessen met elkaar vergelijken om te kijken naar de veranderingen.

4.3.1 Les 1

Leerkrachtgedrag

De eerste les (bijlage IV) was de nulmeting. De vraag was: welke vaardigheden die behoren bij het directe instructiemodel laat ik wel of niet zien? De resultaten staan in tabel 1 weergegeven.

Leerkrachtgedrag aan de hand van het directe instructiemodel					
+	+/-	-	items gescoord		
8	10	11	Observer 1	29	
10	8	7	Observer 2	25	
7	9	11	Observer 3	27	
6	12	8	Observer 4	26	
31	39	37	107		
28%	36%	35%			

Tabel 1

Na het verwerken van de gegevens werd duidelijk op welke vaardigheden ik wel en niet goed scoorde:

Wel:

- Geeft concrete voorbeelden
- Gebruikt heldere taal
- Laat de leerlingen onder begeleiding inoefenen
- Geeft korte en duidelijke opdrachten
- Zorgt dat de leerlingen onmiddellijk beginnen
- Sluit de les af
- Geeft positieve aanmoediging

Niet:

- Geeft een samenvatting van de voorafgaande stof
- Haalt de benodigde voorkennis op
- Stelt veel vragen
- Zorgt voor hoge successcores
- Kijkt samen terug op de les
- Bespreekt wat ze geleerd hebben, wat moeilijk was
- Laat kinderen elkaar uitleg geven, vragen stellen en corrigeren

Een aantal vaardigheden zijn als 'niet van toepassing' gescoord of niet ingevuld:

- Vraagt hoe leerlingen aan het antwoord komen
- Biedt gelegenheid tot vergelijken van verschillende oplossingsstrategieën
- Laat de leerlingen elkaar helpen

Niet alle observatoren hadden alle items gescoord. Dit kwam door de opstelling van de camera waardoor de leerlingen niet goed in beeld waren bij de afsluiting. Ikzelf was wel in beeld en ook te horen. Vandaar dat er een verschil is in het aantal scores die in de laatste kolom staan.

Betrokkenheid

De betrokkenheid van les 1 staat in tabel 2 weergegeven.

	Observator 1	Observator 2	Observator 3	Observator 4	Gemiddeld
D	2,66	2,33	2,5	2,5	2,4975
L	3,33	2,5	2,66	3	2,8725
S	2,83	2,83	2,66	2,83	2,7875
R	3,33	2,5	2,67	3	2,875

Tabel 2

Observator 1 scoort tijdens les 1 een iets hogere betrokkenheid per leerling dan de anderen. Als deze gegevens vergeleken worden met een schema van Laevers dan is de betrokkenheid zeer laag (bijlage VII).

4.3.2 Les 2

Leerkrachtgedrag

Naar aanleiding van de metingen van les 1 heb ik een aantal vaardigheden als aandachtspunt genomen voor les 2 (bijlage V) Ik had nu een duidelijk beeld van de vaardigheden waarop ik niet goed scoorde. De vaardigheden waar ik in les 2 extra op gelet heb zijn:

1. Geeft een samenvatting van de voorafgaande stof
2. Haalt de benodigde voorkennis op
3. Geeft een lesdoel en/of een lesoverzicht
4. Stelt veel vragen
5. Zorgt voor hoge successcores

6. Er zijn differentiatie mogelijkheden aangeven
7. Geeft veel positieve aanmoediging
8. Kijkt samen terug op de les

Tabel 3 laat de scores zien van mijn leerkrachtgedrag van les 2.

Leerkrachtgedrag aan de hand van het directe instructiemodel					
+	+/-	-	items gescoord		
16	9	1	Observer 1	26	
22	7		Observer 2	29	
16	9	2	Observer 3	27	
19	7	2	Observer 4	28	
73	32	5		110	
66%	29%	4%			

Tabel 3

Wanneer de cijfers van les 1 (tabel 1) vergeleken worden met les 2 (tabel 3) laat dit het volgende zien:

- Het percentage + is hoger dan les 1, namelijk 66% in plaats van 28%.
- Het percentage +/- is lager dan les 1, namelijk 29% in plaats van 36%.
- Het percentage – is veel lager dan les 1, namelijk 4% in plaats van 35%.

Over het algemeen laat ik in les 2 dus meer vaardigheden zien die horen bij het directe instructie model. Dit is ook zichtbaar in het overzicht in figuur 5 (paragraaf 4.1).

De observatoren wijken onderling niet veel af met hun beoordeling. Observators 2 en 4 scoren iets hoger dan observators 1 en 3. Op de acht aandachtspunten die ik hierboven heb aangegeven heb ik bijna allemaal beter gepresteerd. 'Zorgt voor hoge successcores' en 'er zijn differentiatiemogelijkheden gegeven' worden +/- en - gescoord, de rest wordt beter gescoord. Zie onderstaande tabel 4.

Score aandachtspunten les 2	Observator 1	Observator 2	Observator 3	Observator 4
1. geeft een samenvatting van de voorafgaande stof	+/-	+	+	+/-
2. haalt de benodigde voorkennis op	+	+	+	+
3. geeft lesdoel en/ of een lesoverzicht	+/-	+	+/-	+
4. stelt veel vragen	+	+	+	+
5. zorgt voor hoge successcores	+/-	+/-	+	+/-
6. er zijn differentiatie mogelijkheden aangegeven	+/-	+/-	-	-
7. geeft veel positieve aanmoediging	+	+	+	+
8. kijkt samen terug op de les	+	+	+/-	+

Tabel 4

Betrokkenheid

De betrokkenheid van de leerlingen in les 2 is uitgewerkt in tabel 5.

	Observator 1	Observator 2	Observator 3	Observator 4	Gemiddeld
D	3,66	3,83	3,66	4,33	3,87
L	3,5	2,5	3,33	3,16	3,1225
S	4,5	4	4,33	4,66	4,3725
R	4,16	3,66	4,33	4,83	4,245

Tabel 5

Wanneer de betrokkenheid van les 2 (tabel 5) wordt vergeleken met les 1 (tabel 2) laat dat het volgende zien:

- De gemiddelde betrokkenheid van de leerlingen in les 2 is een stuk hoger dan in les 1.
- Leerling L laat een lichte stijging zien, bij leerlingen D,S en R is de betrokkenheid duidelijk toegenomen.
- Leerling L heeft een lagere score dan de rest.
- De scores van de observatoren komen redelijk overeen.
- Observator 4 scoort de leerlingen iets hoger dan de anderen.
- Observator 2 scoort over het algemeen iets lager.
- Observators 1 en 3 scoren vrijwel gelijk.

4.3.3 Les 3

Leerkrachtgedrag

Ik vond het belangrijk om de acht punten van les 2 weer als doel te gebruiken voor les 3 (bijlage VI) omdat die een grote verbetering van de betrokkenheid lieten zien van les 1 naar les 2. Op deze manier kan ik kijken of de scores van les 2 en les 3 overeen komen. De aandachtspunten nogmaals op een rijtje:

1. Geeft een samenvatting van de voorafgaande stof
2. Haalt de benodigde voorkennis op
3. Geeft een lesdoel en/of een lesoverzicht
4. Stelt veel vragen
5. Zorgt voor hoge successcores
6. Er zijn differentiatie mogelijkheden aangeven
7. Geeft veel positieve aanmoediging
8. Kijkt samen terug op de les

Tabel 6 laat de scores zien van mijn leerkrachtgedrag van les 3.

Leerkrachtgedrag aan de hand van het directe instructiemodel				
+	+/-	-	items gescoord	
11	18	0	Observer 1	29
25	3	0	Observer 2	28
25	3	0	Observer 3	28
17	10	0	Observer 4	27
78	34	0	112	
70%	30%	0%		

Tabel 6

Als er naar de percentages gekeken wordt van les 3 (tabel 6) en vergeleken met les 2 (tabel 3) dan kan daar het volgende gezien worden:

- Er is 4% meer + gescoord, van 66% naar 70%.
- Er is 1% meer +/- gescoord, van 29% naar 30%
- Er is geen – gescoord
- Er is een vrij groot verschil in de beoordeling tussen de vier observatoren in de beoordeling + en +/-.

Gekeken naar de observatoren kan het volgende worden geconcludeerd:

- Observator 1 scoort vier keer minder + en negen keer meer +/- . Mijn gedrag in les 3 is volgens haar dus verminderd.
- Observator 2 scoort drie keer meer + en vier keer minder +/- . Mijn gedrag in les 3 is volgens hem dus verbeterd.
- Observator 3 scoort negen keer meer + en zes keer minder +/- . Mijn gedrag in les 3 is volgens haar dus verbeterd.
- Ikzelf scoorde twee keer minder + en drie keer meer +/- . Mijn gedrag in les 3 is volgens mezelf dus ook iets verminderd.

Observator 1 had bij de opmerkingen in het beoordelingsschema bij zes vaardigheden aangegeven dat mijn gedrag gedurende de les verbeterde: *'later meer dan in het begin'* gaf ze aan. Hierdoor heeft ze vaker +/- gescoord.

Een overzicht van de acht aandachtspunten van les 3 per observator staan in onderstaande tabel 7:

Score aandachtspunten les 3	Observator 1	Observator 2	Observator 3	Observator 4
1. geeft een samenvatting van de voorafgaande stof	+/-	+	+	+/-
2. haalt de benodigde voorkennis op	+/-	+	+	+
3. geeft lesdoel en/ of een lesoverzicht	+/-	+	+	+
4. stelt veel vragen	+/-	+	+	+/-
5. zorgt voor hoge successcores	+/-	+	+	+/-
6. er zijn differentiatie mogelijkheden aangegeven	+	+	+/-	+
7. geeft veel positieve aanmoediging	+/-	+	+	+
8. kijkt samen terug op de les	+	+	+	+

Tabel 7

In deze tabel is duidelijk te zien dat observator 1 een minder hoge score geeft op de aandachtspunten dan de anderen.

Betrokkenheid

De betrokkenheid van de leerlingen in les 3 is uitgewerkt in tabel 8.

	Observator 1	Observator 2	Observator 3	Observator 4	Gemiddeld
D	3,16	3,16	4,66	3,5	3,62
L	2,83	3	4,5	3,16	3,3725
S	3,33	3,16	4,6	3,83	3,73
R	3,5	3,83	4,66	4	3,9975

Tabel 8

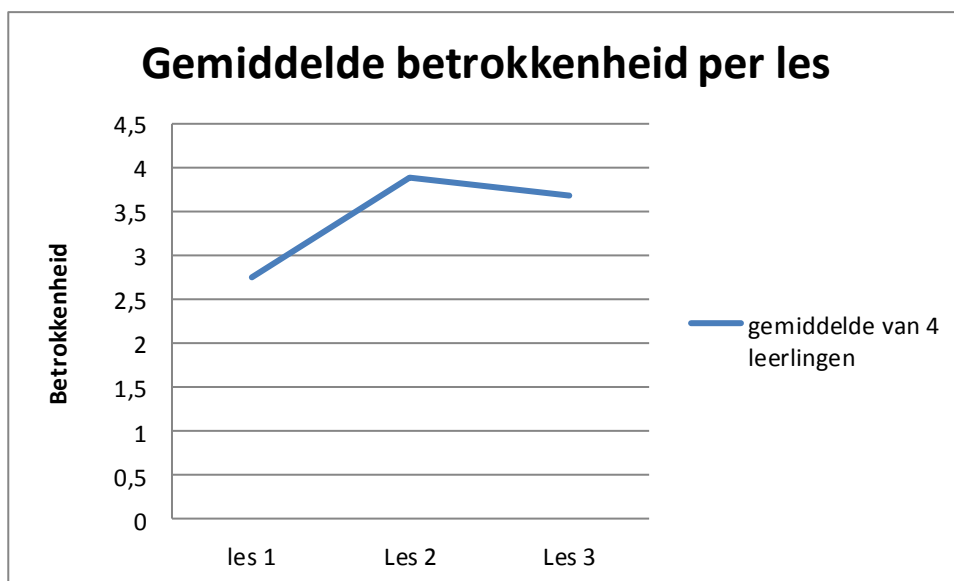
Wanneer de betrokkenheid van les 3 (tabel 8) wordt vergeleken met les 2 (tabel 5) laat dat het volgende zien:

- De gemiddelde betrokkenheid van D,R en S is iets gedaald.
- De gemiddelde betrokkenheid van L is iets gestegen.

Als ik kijk naar de observatoren onderling dan blijkt dat:

- Observator 3 hoger scoort dan de andere drie (gemiddeld 4,60).
- Tussen de scores van observators 1,2 en 4 een kleiner verschil zit dan met observator 3, waarbij ik mezelf iets hoger scoor (gemiddeld 3,62) en observators 1 en 2 bijna hetzelfde (gemiddeld 3.25).

De gemiddelde betrokkenheid van de vier leerlingen is ten opzicht van les 2 dus gedaald. Dit is te zien in figuur 7.

Figuur 7

4.4 Bijzonderheden

Bij les 2 scoor ik bij alle observatoren een hogere score voor mijn leerkrachtgedrag dan bij les 1. De betrokkenheid is ook bij alle leerlingen hoger. Bij les 3 ten opzichte van les 2 is dit anders:

- Observator 1 scoort mijn gedrag lager ↓ en scoort de betrokkenheid van de leerlingen ook lager ↓.

- Observator 2 scoort mijn gedrag ↑ en scoort de betrokkenheid van de leerlingen lager ↓, behalve bij L.
- Observator 3 scoort mijn gedrag hoger ↑ en scoort de betrokkenheid van de leerlingen ook hoger ↑
- Ikzelf scoor mijn gedrag iets lager ↓ en scoor de betrokkenheid van de leerlingen ook iets lager ↓, behalve bij L.

In hoofdstuk 5 zal ik mijn conclusies geven over de gegevens die zijn verzameld en besproken in dit hoofdstuk.

Hoofdstuk 5 Conclusies van het onderzoek

Om een antwoord te krijgen op mijn onderzoeksvraag heb ik deelvragen gesteld. Als eerste zal ik in dit hoofdstuk het antwoord op deze deelvragen bespreken. Van daaruit zal als laatste het antwoord op mijn onderzoeksvraag besproken worden. Tevens zal ik koppelingen met de theorie maken waar dat van toepassing is.

5.1 Deelvragen

De onderstaande paragrafen geven een antwoord op mijn deelvragen.

Wat zijn risicoleerlingen?

Om te verduidelijken wat ik in ons cluster 3 Mytyl onderwijs bedoel met risicoleerlingen heb ik in hoofdstuk 2 de volgende definitie gegeven:

“Leerlingen van onze cluster 3 school die participatie/ betrokkenheidsproblemen hebben bij de lessen bewegingsonderwijs en hierdoor een andere aanpak nodig hebben om een optimaal leerresultaat te bereiken.”

Voor mijn onderzoek heb ik vier leerlingen uitgekozen die binnen deze doelgroep passen.

Wat is participatie en wat is betrokkenheid?

Aan het begin van mijn onderzoek wilde ik meer participatie en meer betrokkenheid van de risicoleerlingen. Uiteindelijk heb ervoor gekozen om de betrokkenheid van de leerlingen te meten en niet de participatie. Na literatuuronderzoek, wat is beschreven in hoofdstuk twee, ben ik tot de conclusie gekomen dat betrokkenheid een voorwaarde is om tot leren te komen en participatie niet. Dit is een belangrijke conclusie omdat ik vind dat leerlingen ook iets moeten leren tijdens de lessen bewegingsonderwijs en niet alleen maar meedoen.

Welke factoren beïnvloeden participatie en betrokkenheid?

In dit onderzoek heb ik me gericht op mijn leerkrachtgedrag. Welke factoren van mijn gedrag hebben invloed op de betrokkenheid van de leerlingen? Hierbij heb ik als leidraad het directe instructiemodel genomen omdat bewezen is dat dit model

effectief is bij risicoleerlingen (Vernooy, 2007). Dit instructiemodel is beschreven in de volgende paragraaf. Daarnaast is belangrijk dat alle lesstof wordt aangeboden in de zone van de naaste ontwikkeling (Laevers, 2008). Wanneer dat niet gebeurt dus de lesstof te moeilijk of te makkelijk is, dan is er risico voor de betrokkenheid en het leerresultaat.

Wat is het directe instructiemodel?

Uit mijn literatuuronderzoek komt naar voren dat het belangrijk is dat de leerkracht bij het directe instructiemodel in eerste instantie het leerproces stuurt, maar dat dit geleidelijk overgaat in zelfsturing van de leerlingen. Daarnaast geeft het model de vaardigheden weer die de leerkracht moet laten zien tijdens de les. Met behulp van deze vaardigheden heb ik mijn instructie in beeld gebracht.

Wat is mijn manier van instructie geven?

Ik heb onderzocht of ik genoeg vaardigheden liet zien die behoren bij het directe instructiemodel. Dit heb ik gedaan in drie lessen basketbal waarbij de betrokkenheid van de leerlingen werd gemeten. Het doel hiervan was om te kijken of mijn instructie van invloed was op de betrokkenheid van de leerlingen. De conclusies van elke les zal ik in paragraaf 5.2 beschrijven.

5.2 Conclusies van mijn leerkrachtgedrag in relatie tot de betrokkenheid van de leerlingen.

5.2.1 Les 1

Het doel van deze les was om een goede nulmeting te doen die dicht bij de werkelijkheid van alle dag ligt. Na het bekijken van de resultaten kom ik tot de volgende conclusies:

1. Mijn leerkrachtgedrag is niet goed genoeg.
2. De betrokkenheid van de leerlingen is laag.

Omdat dit de eerste les was, kan nog niet de conclusie worden getrokken dat de betrokkenheid laag is omdat mijn instructie niet goed genoeg is. Hiervoor is nog niet voldoende informatie.

5.2.2 Les 2

Bij deze les was het interessant om te zien of ik door het aanpassen van mijn gedrag (dus meer vaardigheden laten zien die horen bij het directe instructiemodel), een hogere betrokkenheid van de leerlingen kon realiseren. Na het analyseren van de resultaten kom ik tot de volgende conclusies:

1. Mijn leerkrachtgedrag is verbeterd.
2. De betrokkenheid van de leerlingen is aanzienlijk hoger dan bij les 1.
3. De betrokkenheid van de leerlingen is hoog.
4. Er is weinig verschil tussen de metingen van de observatoren. Dit geeft aan dat ze de betrokkenheid en de instructie ongeveer hetzelfde interpreteren.

Uit de gegevens kan afgeleid worden dat de betrokkenheid van de leerlingen is verhoogd en dat mijn leerkrachtgedrag is verbeterd op een aantal specifieke punten die behoren bij het directe instructiemodel.

5.2.3 Les 3

Het doel van deze les was om de betrokkenheid van de leerling op het zelfde niveau te houden en mijn eigen gedrag nog verder te verbeteren. Na het analyseren van de resultaten kom ik tot de volgende conclusies:

1. Mijn leerkrachtgedrag is goed en gelijk gebleven t.o.v. les 2.
2. De betrokkenheid van de leerlingen is goed, maar wel gedaald t.o.v. les 2.
3. Deze les was moeilijker te beoordelen voor mijn collega's, dit uitte zich in grotere verschillen in de metingen tussen de observatoren.
4. Er zijn ook andere factoren, buiten mijn leerkrachtgedrag, die de betrokkenheid van de leerlingen beïnvloedt hebben.

Wat betreft mijn leerkrachtgedrag scoor ik gemiddeld bij les 3 iets hoger (70%) dan bij les 2 (69%). Dat verschil is zo minimaal dat ik dat als gelijk beschouw. Opvallend is wel dat de betrokkenheid van de leerlingen is gedaald en mijn leerkrachtgedrag gelijk is gebleven. Aan de hand van de acht aandachtspunten die ik in hoofdstuk 4 heb genoemd is ook niet duidelijk te zien waar het verschil in zit. Hieruit kan ik

concluderen dat niet alleen mijn leerkrachtgedrag invloed heeft op de betrokkenheid van de leerlingen, maar dat er ook andere factoren van invloed zijn.

5.3 Antwoord op de centrale onderzoeksvraag

Heb ik na dit onderzoek een antwoord op mijn onderzoeksvraag?

‘Draagt het directe instructiemodel bij aan een betere participatie en betrokkenheid van risicoleerlingen bij het bewegingsonderwijs op een cluster 3 school?’

De betrokkenheid van risicoleerlingen bij het bewegingsonderwijs op een cluster 3 school is verhoogd toen de leerkracht zijn gedrag aanpaste met behulp van het directe instructiemodel. Het antwoord op de onderzoeksvraag kan ik dus positief beantwoorden.

5.4 Discussie

Bij de beantwoording van de deelvragen heb ik aangegeven dat de betrokkenheid van de leerlingen niet alleen te maken heeft met goed leerkrachtgedrag. Er zijn, ik zou zeggen uiteraard, meer factoren die hierbij een rol spelen. Het kan bijvoorbeeld liggen aan het bewegingsaanbod of iets wat er in de pauze met een leerling is gebeurd. De belangrijkste discussiepunten die betrekking hebben op mijn onderzoek zal ik hieronder beschrijven.

Als eerste blijft het scoren van betrokkenheid een persoonlijke interpretatie, ondanks het gebruik van een schema om de betrokkenheid te meten en dezelfde instructie aan de observatoren vooraf. De beoordeling werd bemoeilijkt in les 3 omdat de tijden om te observeren langer waren dan bij les 1 en 2. In les 3 werd een wedstrijd gespeeld die 22 minuten duurde bijvoorbeeld. Het is dan moeilijker om de betrokkenheid te scoren dan bij een oefening die vijf minuten duurt. Leerlingen laten in dat tijdsbestek veel verschillende gedragingen zien en het blijkt dan lastig te zijn om eenduidig de betrokkenheid te scoren. In het vervolg moeten de tijden per les die geobserveerd worden ongeveer gelijk zijn. Daar heb ik in dit onderzoek niet voldoende rekening mee gehouden.

Daarnaast vraag ik me af of ik wel in de zone van de naaste ontwikkeling ben gebleven toen de leerlingen de wedstrijd in les 3 hebben gespeeld. Voor sommigen was deze vorm wellicht te moeilijk en is daardoor de betrokkenheid omlaag gegaan.

In hoofdstuk 2 heb ik aangegeven wat het belang is van de zone van de naaste ontwikkeling in verband met de betrokkenheid van de leerlingen.

Vervolgens wil ik nog aangeven dat bij een wedstrijdvorm zoals in les 3 verschillende emoties los komen bij de leerlingen. Winst en verlies spelen hierbij een rol en dat kan er voor zorgen dat leerlingen minder van elkaar accepteren. Hierdoor kan de betrokkenheid verschillend geïnterpreteerd worden. Leerling S is bijvoorbeeld even uit de les gelopen omdat hij boos was. Observator 3 vond dat niet erg ('dat toont betrokkenheid') en scoorde betrokkenheid 5. S kwam snel weer terug en toonde ook daardoor zijn betrokkenheid. Observator 1 scoorde 3 omdat ze redeneerde dat S zijn betrokkenheid onderbroken werd, zoals in het observatieschema (bijlage II) wordt aangegeven. Observator 2 scoorde S ook 3 omdat hij vond dat hij niet genoeg overspeelde met de anderen. Hier zie je dus verschillende interpretaties van de betrokkenheid. Als je de leerling kent heeft dat effect op de interpretatie van de betrokkenheid. Observatoren 1 en 2 kennen de leerlingen en hebben een bepaald verwachtingspatroon. Dit zou de beoordeling kunnen beïnvloeden. Observator 3 kent de leerlingen niet en is als buitenstaander wellicht objectiever.

5.5 De belangrijkste conclusies van het onderzoek

Met dit onderzoek kom ik uit op drie belangrijke conclusies:

1. Het directe instructiemodel is toepasbaar bij het bewegingsonderwijs.
2. Mijn leerkrachtgedrag heeft de betrokkenheid van de leerlingen verhoogd.
3. De betrokkenheid van de leerlingen is niet alleen afhankelijk van leerkrachtgedrag, maar heeft zeker een bepaalde invloed.

5.6 Wat heeft dit onderzoek nog meer opgeleverd?

Door mijn collega's te betrekken bij dit onderzoek hebben we regelmatig inhoudelijk gesproken over mijn leerkrachtgedrag. Daarnaast zijn er ook gesprekken geweest over de inhoud van de lessen en ons vakgebied. Er is collegiale consultatie geweest en dat is als zeer waardevol ervaren door alle betrokkenen omdat dit in de dagelijkse praktijk weinig voorkomt. Ook hebben we een nieuw vakwerkplan 'Bewegen en Sport' geschreven. Hierin staat nog niets over de manier van lesgeven aan onze doelgroep vermeld. Door dit onderzoek kunnen we het directe instructiemodel gebruiken om ons leerkrachtgedrag te beoordelen. Door dit te verwerken in het

vakwerkplan verplichten we onszelf om hiermee aan de slag te gaan. Dit zal ten goede komen aan onszelf, ons vak, maar vooral aan onze leerlingen.

Hoofdstuk 6 Evaluatie en reflectie

6.1 Persoonlijke ervaring

Drie jaar geleden ben ik gestart met de studie Master-SEN. Ik ben hiermee begonnen omdat deze opleiding op mijn werk werd aangeboden en ik daarnaast behoefte had aan professionalisering. We werken op school met een hele leuke en diverse, maar gecompliceerde doelgroep. Ik had op dat moment twee jonge kinderen en de derde was op komst. Door het drukke gezinsleven is het me helaas niet gelukt om de studie in twee jaar af te ronden. Door ondersteuning van het thuisfront en collega's kon ik alle modules, op een na, aan het eind van schooljaar 2010-2011 afronden. De laatste module die ik nog moest doen was het onderzoek dat ik dit schooljaar heb uitgevoerd.

In het verleden heb ik op deze manier nog nooit onderzoek gedaan, alles was helemaal nieuw voor mij. Handelingsverlegenheid, onzekerheid, twijfel, et cetera zijn termen die normaal gesproken niet echt bij me passen, maar in het kader van onderzoek doen helemaal van toepassing waren. Toen ik dit schooljaar aansloot bij de onderzoeksgroep van Marcel van de Wiel had ik nog geen duidelijk onderwerp of een probleemstelling. Uiteindelijk ben ik heel blij met het onderwerp waar ik voor heb gekozen, met dank aan Marcel die me de goede richting op heeft gestuurd. Een onderzoek naar mezelf, mijn eigen leerkrachtgedrag, dat vond ik wel een uitdaging. Daarnaast kon ik het betrekken op de leerlingen, wat voor mij wel een voorwaarde was voor het onderzoek. Maar waar begin je dan? De probleemstelling goed beschrijven, wat wordt de onderzoeksvraag, welke literatuur is er voorhanden, et cetera. Ondanks dat docenten en collega's me verteld hadden dat een onderzoek zich moest vormen en dat alles later op zijn plaats valt, vond ik het begin erg lastig. Ik begrijp nu waarom een onderzoek in deze volgorde gedaan moet worden en inderdaad, het valt allemaal op zijn plaats. Naarmate het onderzoek vorderde kreeg ik er steeds meer zin in. Ook omdat er collega's direct bij het onderzoek betrokken waren en het leuk vonden om er aan mee te werken. Dat werkte stimulerend.

Uiteindelijk ben ik tevreden over het hele proces. Ik heb me verdiept in mezelf en in de doelgroep. Het heeft meer betrokkenheid opgeleverd van de leerlingen en van mijn collega's en dat vind ik veel waard. Een van de collega's heeft bijvoorbeeld het

voorstel gedaan om elkaar vaker op deze manier te beoordelen want hij vond het erg leuk en leerzaam.

6.2 Reflectie op het verloop van het onderzoek

Ik ben tevreden over het verloop van het onderzoek. Ik had drie collega's benaderd om de lessen te observeren en te scoren. Deze waren daar direct enthousiast over. In eerste instantie wilde ik het alleen doen maar dan is het onderzoek niet betrouwbaar. Daarnaast is de feedback van mijn collega's onmisbaar geweest voor het resultaat. Na de eerste les bijvoorbeeld heb ik de positie van de camera moeten aanpassen omdat de leerlingen niet allemaal goed te zien waren bij de inleiding en de afsluiting. Ik kon dat zelf vrij goed beoordelen, omdat ik natuurlijk in de les aanwezig was. Ook heb ik de plaats van de instructie veranderd zodat de leerlingen en ikzelf beter te zien waren. Met de videocamera kon maar $\frac{3}{4}$ van de zaal gefilmd worden. Daar had ik de eerste les al rekening mee gehouden zodat de leerlingen in beeld zouden blijven, maar dat was niet helemaal gelukt. Na feedback heb ik de zaal voor de leerlingen afgebakend zodat ze continu in het beeld van de camera bleven. Na elke les heb ik de feedback bekeken en besproken, hier conclusies aan verbonden en aanpassingen gedaan voor het vervolg. Ik vond het erg fijn dat na les 2 mijn leerkrachtgedrag was verbeterd en dat de betrokkenheid van de leerlingen ook was verhoogd. Het was een uitdaging om dat voor les 3 te herhalen. De uitslag hiervan was verrassend. Twee collega's scoorden lager dan ik en een collega scoorde hoger, gemiddeld werd de betrokkenheid iets lager gescoord. Bij de andere twee lessen lag dit dichterbij elkaar. Dit gaf vraagtekens, maar zorgde aan de andere kant voor een kritische blik op de les en het onderzoek. Was de instructie aan mijn collega's voldoende? Wat was het verschil met de andere lessen? Waarom is de betrokkenheid zo verschillend geïnterpreteerd? Hierdoor ben ik anders gaan kijken naar het onderzoek en zijn er discussiepunten ontstaan zoals in hoofdstuk 5 beschreven.

Ondanks de discussiepunten is het een betrouwbaar onderzoek geworden. Het verband tussen mijn leerkrachtgedrag en de betrokkenheid van de leerlingen is duidelijk te zien. Mijn collega's hebben de eerste twee lessen ongeveer hetzelfde gescoord, dus mijn voorbereidende instructie is voldoende geweest. Daarnaast heb ik bestaande instrumenten gebruikt voor het beoordelen van mijn instructie en de betrokkenheid van de leerlingen. Ook het gebruik van drie personen met een

verschillende achtergrond voor de observaties verhoogt de betrouwbaarheid en validiteit. Door video-opnames te maken hebben mijn collega's beelden terug kunnen kijken als dat nodig was. Dit is betrouwbaarder dan observeren in de zaal tijdens de lessen.

Ik ben blij met de uitkomst van het onderzoek. Het geeft inspiratie om er mee door te gaan en het directe instructiemodel te implementeren bij de vakgroep bewegingsonderwijs.

6.3 Reflectie op mijn persoonlijke ontwikkeling

Omdat ik voorheen nog nooit praktijkonderzoek had gedaan heb ik van het hele proces veel geleerd. Niet alleen over de manier waarop je onderzoek doet, maar de drempel om onderzoek te doen is weggenomen. Dagelijks lopen we tegen problemen aan binnen en buiten de lessituatie. Wanneer een dergelijk probleem zich voordoet dan bespreek je dat met je collega's en probeer je samen tot een oplossing te komen. Dat werkt meestal goed en efficiënt. Er zijn situaties waar je niet goed uitkomt en die zich blijven herhalen. Deze situaties zal ik vanaf nu beter herkennen en in staat zijn om er onderzoek naar te doen. Daarnaast heb ik gerealiseerd dat het voorbereiden en evalueren van lessen en het bespreken met collega's veel kan opleveren. Niet alleen voor mezelf, maar voor onze hele vakgroep. Dat gebeurt op dit moment te weinig en dat is jammer. We zeggen het wel vaker tegen elkaar, maar de waan van de dag is sterker. Toch vind ik dat we hierin prioriteiten moeten stellen en meer ruimte moeten nemen voor inhoudelijk overleg op micro niveau (lessituatie) en collegiale consultatie. Ik ben er zelf een betere leerkracht van geworden.

Tijdens de hele studie vond ik de lessen en de supervisie bijeenkomsten over het algemeen leerzaam en interessant. Het werken aan opdrachten in mijn vrije tijd viel me erg tegen. Ik heb geleerd dat ik moet plannen anders blijf ik dingen uitstellen. Zonder de hulp van een collega was dat waarschijnlijk niet gelukt. Zij heeft me op tijd bevraagd en me scherp gehouden. Het was voor mezelf een soort nederlaag dat ik moest erkennen dat ik iemand nodig had om me aan de planning te houden. Ik heb dit ook in het POP van mijn werk opgenomen om er aandacht aan te blijven schenken.

Literatuurlijst

- (sd). Opgeroepen op Januari 31, 2012, van www.rijksoverheid.nl:
<http://www.rijksoverheid.nl>
- (sd). Opgeroepen op November 13, 2011, van www.encyclo.nl:
<http://encyclo.nl/begrip/risicoleerlingen>
- (sd). Opgeroepen op Februari 9, 2012, van www.wikipedia.nl:
<http://nl.wikipedia.org/wiki/participatie>
- (sd). Opgeroepen op Februari 9, 2012, van www.unesco.org:
http://www.unesco.org/education/pdf/salama_e.pdf
- (sd). Opgeroepen op februari 11, 2012, van Wikipedia:
http://nl.wikipedia.org/wiki/Lev_Vygotski
- Harinck, F. (2006). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Apeldoorn: Garant.
- Laevers F., E. B. (2008, November 25). *Welbevinden, betrokkenheid en leerwinst*. Opgeroepen op oktober 5, 2011, van [steunpuntgok.be](http://www.steunpuntgok.be):
http://www.steunpuntgok.be/downloads/leren_uit_gok_welbevinden_betrokkenheid.pdf
- Marzano, R. (2007). *Wat werkt op school, research in actie*. Vlissingen: Bazalt.
- Ponte, P. (2002). Actieonderzoek als professionaliseringsstrategie voor docenten uitgevoerd en begeleid. *VELON, tijdschrift voor lerarenopleiders*, 11, 12.
- Van Heddegem, E. G. (2004). *Longitudinaal onderzoek in het basisonderwijs. Observatie-instrument schooljaar 2002-2003*. Leuven: Steunpunt Loa.
- Veenman, S. (2001). Directe instructie. *Paper ten behoeve van de cursus instructievaardigheden. Grotendeels gebaseerd op het artikel: S. Veenman (1998). Ieraargeleid onderwijs: directe instructie. In: J.D.vermunt & L. Verschaffel, onderwijzen van kennis en vaardigheden. Onderwijskundig Lexicon*, 1-26.
- Vernooy, D. K. (sd). Opgeroepen op Januari 5, 2012, van <http://cms.qlictonline.nl>:
http://cms.qlictonline.nl/users/swvspijkenisse/docs/leesproject/110316-risicoleerlingen_bij_de_groepsinstructie_betrekken-pdf.pdf
- Verschueren, H. K. (2007). *Handboek diagnostiek in de leerlingbegeleiding*. Antwerpen, Apeldoorn: Garant.

Bijlagen

Bijlage I	Kijkwijzer directe instructiemodel
Bijlage II	Kijkwijzer betrokkenheid
Bijlage III	Onderzoeksgegevens
Bijlage IV	Les 1 basketbal
Bijlage V	Les 2 basketbal
Bijlage VI	Les 3 basketbal
Bijlage VII	Referentiekader betrokkenheid

Bijlage I Kijkwijzer directe instructiemodel

Kijkwijzer directe instructiemodel

Ingevuld door:

Datum:

Vaardigheden	+	±	-	Opmerkingen
A. De dagelijkse terugblik				
1. geeft een samenvatting van de voorafgaande stof				
2. haalt de benodigde voorkennis op				
B. De presentatie				
1. geeft lesdoel en/ of een lesoverzicht				
2. maakt de kinderen warm voor het onderwerp				
3. onderwijst in kleine stappen en geeft stappen aan				
4. geeft concrete voorbeelden				
5. gebruikt heldere taal				
6. gaat na of de leerlingen de stof begrijpen				
7. daagt de leerlingen uit				
C. De begeleide inoefening				
1. laat de leerlingen onder begeleiding inoefenen				
2. geeft korte en duidelijke opdrachten				
3. stelt veel vragen				
4. zorgt dat de leerlingen betrokken blijven				
5. zorgt voor hoge successcores				
6. geeft hardop de denkstappen aan				
D. De individuele verwerking				
1. zorgt dat de leerlingen onmiddellijk beginnen				
2. zorgt dat de inhoud gelijk is aan de voorafgaande fase (het kan natuurlijk dat er een deel van de inhoud hetzelfde is en dat de rest herhaling is)				
3. zorgt voor een ononderbroken lesfase				
4. laat de leerlingen elkaar helpen (als dat mogelijk is)				
5. er zijn differentiatie mogelijkheden aangegeven				
E. De lesafsluiting				
1. sluit de les af				
2. kijkt samen terug op de les				
3. bespreekt wat ze geleerd hebben				
4. bespreekt wat moeilijk was/ waar liep je tegen aan				

F. Algemeen				
1. geeft duidelijke opdrachten				
2. geeft veel positieve aanmoediging				
3. laat de kinderen elkaar uitleg geven, vragen stellen en corrigeren				
4. vraagt hoe leerlingen aan het antwoord komen				
5. biedt gelegenheid tot vergelijken van verschillende oplossingsstrategieën.				

Bijlage II Kijkwijzer betrokkenheid

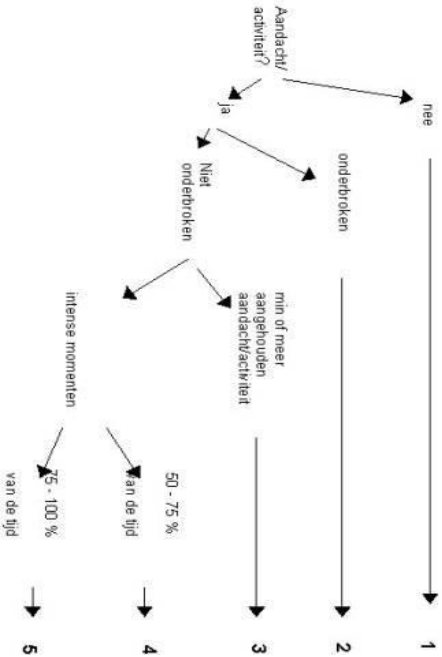
Kijkwijzer betrokkenheid met behulp van de Leuvense betrokkenheidsschaal

Inleiding						Opmerkingen
Van minuut:						
Naam / Niveau	1	2	3	4	5	
D						
L						
S						
R						
Oefening 1						Opmerkingen
Van minuut:						
Naam / Niveau	1	2	3	4	5	
D						
L						
S						
R						
Oefening 2						Opmerkingen
Van minuut:						
Naam / Niveau	1	2	3	4	5	
D						
L						
S						
R						
Oefening 3						Opmerkingen
Van minuut:						
Naam / Niveau	1	2	3	4	5	
D						
L						
S						
R						
Oefening 4						Opmerkingen
Van minuut:						
Naam / Niveau	1	2	3	4	5	
D						
L						
S						
R						
Afsluiting						Opmerkingen
Van minuut:						
Naam / Niveau	1	2	3	4	5	
D						
L						
S						
R						

De 5 niveaus van betrokkenheid kun je meten met de Leuvense betrokkenheidsschaal:

- >1 Geen activiteit
- >2 Onderbroken activiteit
- >3 Activiteit zonder intensiteit
- >4 Activiteit met intense momenten
- >5 Aangehouden intense activiteit

Beslissingsschema voor het toekennen van een betrokkenheidsscore.

Bron: www.ervaringgerichtonderwijs.nl

Bijlage III Onderzoeksgegevens

LES 1

Onderzoeksgegevens LES 1 (5-3-2012)

Betrokkenheid in relatie tot leerkrachtgedrag

Leerkrachtgedrag aan de hand van het directe instructiemodel				
	+	+/-	-	items gescoord
	8	10	11	Observer 1 29
	10	8	7	Observer 2 25
	7	9	11	Observer 3 27
	6	12	8	Observer 4 26
	31	39	37	107
	28%	36%	35%	

Betrokkenheid gemiddelde van 4 observatoren

	Observer 1	Observer 2	Observer 3	Observer 4	Gemiddeld
D	2,66	2,33	2,5	2,5	2,4975
L	3,33	2,5	2,66	3	2,8725
S	2,83	2,83	2,66	2,83	2,7875
R	3,33	2,5	2,67	3	2,875

Betrokkenheid 4 leerlingen					Betrokkenheid 4 leerlingen				
D	L	S	R		D	L	S	R	
3	3	3	2		2	2	4	2	
2	3	3	3		2	3	3	3	
3	3	3	4		2	2	2	3	
2	4	2	4		3	3	2	3	
3	4	3	4		2	2	3	4	
3	3	3	3		3	3	3	3	
2,666667	3,333333	2,833333	3,333333		2,333333	2,5	2,833333	3	
Gemiddelde betrokkenheid over 6 les onderdelen, beoordeeld door observer 1					Gemiddelde betrokkenheid over 6 les onderdelen, beoordeeld door observer 2				

Betrokkenheid 4 leerlingen					Betrokkenheid 4 leerlingen				
D	L	S	R		D	L	S	R	
3	3	3	1		3	3	3	3	
2	2	3	2		2	3	3	3	
2	2	1	2		2	2	2	3	
2	3	3	3		3	4	3	4	
3	3	3	3		2	3	3	3	
3	3	3	3		3	3	3	3	
2,5	2,666667	2,666667	2,333333		2,5	3	2,833333	3,166667	
Gemiddelde betrokkenheid over 6 les onderdelen, beoordeeld door observer 3					Gemiddelde betrokkenheid over 6 les onderdelen, beoordeeld door observer 4				

LES 2

Onderzoeksgegevens LES 2 (26-3-2012)

Betrokkenheid in relatie tot leerkrachtgedrag

Leerkrachtgedrag aan de hand van het directe instructiemodel				
	+	+/-	-	items gescoord
	16	9	1	Observer 1 26
	22	7		Observer 2 29
	16	9	2	Observer 3 27
	19	7	2	Observer 4 28
	73	32	5	110
	66%	29%	4%	

Betrokkenheid gemiddelde van 4 observatoren

	Observer 1	Observer 2	Observer 3	Observer 4	Gemiddeld
D	3,66	3,83	3,66	4,33	3,87
L	3,5	2,5	3,33	3,16	3,1225
S	4,5	4	4,33	4,66	4,3725
R	4,16	3,66	4,33	4,83	4,245

Betrokkenheid 4 leerlingen					Betrokkenheid 4 leerlingen				
D	L	S	R		D	L	S	R	
3	4	4	4		3	3	4	3	
3	3	4	4		4	2	4	3	
4	4	5	5		4	3	4	4	
5	3	5	5		4	3	4	4	
4	3	5	5		4	2	4	4	
3	4	4	2		4	2	4	4	
3,666667	3,5	4,5	4,166667		3,833333	2,5	4	3,666667	
Gemiddelde betrokkenheid over 6 les onderdelen, beoordeeld door observer 1 .					Gemiddelde betrokkenheid over 6 les onderdelen, beoordeeld door observer 2 .				

Betrokkenheid 4 leerlingen					Betrokkenheid 4 leerlingen				
D	L	S	R		D	L	S	R	
5	5	5	5		4	5	5	5	
2	2	4	5		4	2	4	5	
4	4	5	5		5	3	5	5	
4	2	4	3		4	2	5	5	
3	3	4	4		5	4	5	5	
4	4	4	4		4	3	4	4	
3,666667	3,333333	4,333333	4,333333		4,333333	3,166667	4,666667	4,833333	
Gemiddelde betrokkenheid over 6 les onderdelen, beoordeeld door observer 3 .					Gemiddelde betrokkenheid over 6 les onderdelen, beoordeeld door observer 4 .				

LES 3

Onderzoeksgegevens LES 3 (16-4-2012)

Betrokkenheid in relatie tot leerkrachtgedrag

Leerkrachtgedrag aan de hand van het directe instructiemodel				
+	+/-	-	items gescoord	
11	18	0	Observer 1	29
25	3	0	Observer 2	28
25	3	0	Observer 3	28
17	10	0	Observer 4	27
78	34	0		112
70%	30%	0%		

Betrokkenheid gemiddelde van 4 observatoren

	Observer 1	Observer 2	Observer 3	Observer 4	Gemiddeld
D	3,16	3,16	4,66	3,5	3,62
L	2,83	3	4,5	3,16	3,3725
S	3,33	3,16	4,6	3,83	3,73
R	3,5	3,83	4,66	4	3,9975

Betrokkenheid 4 leerlingen					Betrokkenheid 4 leerlingen				
D	L	S	R		D	L	S	R	
3	3	3	3	3	2	4	4	4	4
2	1	3	3	3	4	2	2	2	2
3	3	3	3	3	4	4	2	4	4
4	3	4	4	4	3	2	4	4	4
3	3	3	4	4	2	2	3	5	5
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
3,166667	2,833333	3,333333		3,5	3,166667	3	3,166667	3,833333	
Gemiddelde betrokkenheid over 6 les onderdelen, beoordeeld door observator 1.					Gemiddelde betrokkenheid over 6 les onderdelen, beoordeeld door observator 2.				

Betrokkenheid 4 leerlingen					Betrokkenheid 4 leerlingen				
D	L	S	R		D	L	S	R	
4	5	5	5	5	3	4	4	4	4
5	5 x	x			3	2	3	3	3
5	4	4	5	5	3	3	4	4	4
5	4	5	5	5	4	3	4	4	4
5	5	5	5	5	4	3	4	5	5
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
4,666667	4,5	4,6	4,8		3,5	3,166667	3,833333	4	
Gemiddelde betrokkenheid over 6 les onderdelen, beoordeeld door observator 3.					Gemiddelde betrokkenheid over 6 les onderdelen, beoordeeld door observator 4.				

OVERZICHT ONDERZOEKSgegevens PER LES

LES 1

Leerkrachtgedrag aan de hand van het directe instructiemodel				
+	+/-	-	items gescoord	
8	10	11	Observer 1	29
10	8	7	Observer 2	25
7	9	11	Observer 3	27
6	12	8	Observer 4	26
31	39	37		107
28%	36%	35%		

Betrokkenheid gemiddelde van 4 observatoren

	Observer 1	Observer 2	Observer 3	Observer 4	Gemiddeld
D	2,66	2,33	2,5	2,5	2,4975
L	3,33	2,5	2,66	3	2,8725
S	2,83	2,83	2,66	2,83	2,7875
R	3,33	2,5	2,67	3	2,875

LES 2

Leerkrachtgedrag aan de hand van het directe instructiemodel				
+	+/-	-	items gescoord	
16	9	1	Observer 1	26
22	7		Observer 2	29
16	9	2	Observer 3	27
19	7	2	Observer 4	28
73	32	5		110
66%	29%	4%		

Betrokkenheid gemiddelde van 4 observatoren

	Observer 1	Observer 2	Observer 3	Observer 4	Gemiddeld
D	3,66	3,83	3,66	4,33	3,87
L	3,5	2,5	3,33	3,16	3,1225
S	4,5	4	4,33	4,66	4,3725
R	4,16	3,66	4,33	4,83	4,245

LES 3

Leerkrachtgedrag aan de hand van het directe instructiemodel				
+	+/-	-	items gescoord	
11	18	0	Observer 1	29
25	3	0	Observer 2	28
25	3	0	Observer 3	28
17	10	0	Observer 4	27
78	34	0		112
70%	30%	0%		

Betrokkenheid gemiddelde van 4 observatoren

	Observer 1	Observer 2	Observer 3	Observer 4	Gemiddeld
D	3,16	3,16	4,66	3,5	3,62
L	2,83	3	4,5	3,16	3,3725
S	3,33	3,16	4,6	3,83	3,73
R	3,5	3,83	4,66	4	3,9975

Bijlage IV

Les ten behoeve van 0-meting 5-3-2012

Basketbal

Doel Les	Doelen Joost	Evaluatie
Lln verbeteren het vangen van de bal: - Zodat ze leren hoe ze hun handen moeten houden bij het vangen Lln verbeteren positie spel: - Zodat ze leren wat een vrije positie in het veld is - Zodat ze leren dat ze moeten doorlopen na een gegeven pass	1. Eigen leerkrachtgedrag meten aan de hand van directe instructiemodel met behulp van video opnames 2. Betrokkenheid van leerlingen meten m.b.v. de betrokkenheidschaal van Leavers aan de hand van videobeelden. 3. Gebruik kijkwijzers testen en bespreken met collega's	1. Het is gelukt om met behulp van de kijkwijzers mijn leerkracht gedrag te meten. Drie collega's en ikzelf hebben dat gedaan aan de hand van video opnames. 2. Het is gelukt om de betrokkenheid van de leerlingen te meten aan de hand van de kijkwijzers en met behulp van de video opnames. 3. Met de collega's heb ik na deze 0-meting de kijkwijzers besproken en op een aantal punten aangepast. 4. De betrokkenheid van de leerlingen is per onderdeel van de les gescoord en mijn instructie over de gehele les. Voor de volgende les laat ik in het algemeen mijn instructie beoordelen en haal ik een aantal punten uit het directe instructiemodel waar ik extra op ga letten. Op deze manier hoop ik beter in beeld te krijgen of de betrokkenheid door mijn instructie verbeterd.
Werkwijze	Werkwijze	Evaluatie
Inleiding: <u>Oef 1</u> - Iedereen een bal en vrij dribbelen door de zaal op muziek. Als de muziek stopt dribbel je naar een muur en gooi en vang je 3x m.b.v. de muur. - Uitleg handen achter de bal - Eventueel vangen met stuit - Uitbreiden met andere opdrachten <u>Oef 2</u> <u>Pionnenspel:</u> Lln staan in helft van de zaal bij pionnen. Elke keer als je hebt overgespeeld loop je naar een vrije pion.	1. Videocamera in de hoek van de zaal op een verhoging en een statief. Dit geeft waarschijnlijk het beste overzicht. 2. De kijkwijzers heb ik met mijn collega's vooraf besproken. Wat is de bedoeling en hoe moet er gescoord worden. Ook heb ik uitgelegd en een voorbeeld gegeven over de manier waarop je de betrokkenheid van de leerlingen kunt beoordelen. Twee collega's kennen de leerlingen en een collega niet.	1. Opstelling in de hoek van de zaal is mogelijk. Camera draaien na de introductie en bij de afsluiting. Instructie op de bank aan het begin en eind van de les is moeilijk te zien. Wel te horen. Volgende keer rekening houden met plaats instructie (lange kant van de gymzaal). Dan hoeft de camera niet gedraaid te worden. De beelden zijn bruikbaar voor observaties. Alle onderdelen van de les zijn gedaan behalve de wedstrijdvorm. Ik had meer tijd nodig voor de oefeningen uit de kern, maar dit is niet erg.

Deze staan verspreid door zaal. Twee teams. Uitbouwen naar wedstrijdje. <u>Oef 3:</u> - <u>5-bal:</u> 3 aanvallers tegen 2 verdedigers. Probeer 5 keer over te spelen. Aandacht voor het verplaatsen na het overspelen zoals bij pionnenspel. Afsluiting: - Wedstrijdvormpje 4 tegen 4 heel veld		
---	--	--

Bijlage V

Les 2 basketbal 26-3-2012

Basketbal

Doel Les	Doelen Joost	Evaluatie
- Lln verbeteren dribbelen - Lln verbeteren samenspel	Aan de hand van de 0 meting zijn de volgende punten naar voren gekomen ter verbetering van mijn instructie: - <i>Samenvatting voorafgaande stof</i> - <i>Voorkennis ophalen</i> - <i>Aangeven lesdoel</i> - <i>Vragen stellen</i> - <i>Zorg voor hoge successcores</i> - <i>Differentiatie mogelijkheden aangeven</i> - <i>Positieve aanmoediging</i> - <i>Afsluiting van de les</i> Daarnaast is het doel om de betrokkenheid te verhogen. De scores van de vorige les moeten verbeterd worden. Ik richt me vooral op betrokkenheidsniveau 3 en 4, die moeten in totaal hoger scoren als de vorige keer, dan is de betrokkenheid verhoogd.	- Nadat ik de meetgegevens had verzameld zijn de scores van de betrokkenheid hoger. - Ook de scores van mijn leerkrachtgedrag zijn beter - Differentiatiemogelijkheden aangeven is minder duidelijk naar voren gekomen. - De andere vaardigheden wel.
Werkwijze	Werkwijze	Evaluatie
Inleiding <u>Oef 1</u> Dribbelspel: Op en neer dribbeloefeningen met als afsluiting, dribbel afpakkertje. <i>Aandachtspunten:</i> lang balcontact. <u>Oef 2</u>	Bij de inleiding aandachtspunten voorafgaande keer kort bespreken. Tegelijkertijd voorkennis ophalen door vragen te stellen. Dit verwerken in oefening 1. Bij elke uitleg vragen stellen. Laat leerlingen ook	Oef 1: verliep goed bij het oefenen. Leerlingen worden slordiger bij het afpak spelletje. Oef 2: deze oefening verliep goed. Iets meer tijd nodig dan verwacht Oef 3: In eerste instantie begrepen lln de oefening niet goed. Na tweede uitleg ging dit beter. Door zelf mee te doen kon ik het

Overgooien in tweetallen. <i>Aandachtspunten:</i> chestpass, bouncepass en vangen. <u>Oef 3</u> Vervolgens oefening lummelspel. Vrij lopen als je de bal afgespeeld hebt. Begin met 5 -1 en na elke 5 passes komt er een verdediger bij. <i>Aandachtspunten:</i> Lopen na gegooide bal. Belonen als het goed gaat, d.m.v. complimenten. <u>Oef 4</u> Wedstrijdje 4:4 <i>Aandachtspunten:</i> Belonen van het lopen na een pass door extra compliment te geven. <u>Afsluiting:</u> Op de bank met terugvragen lesdoelen.	elkaar uitleggen. Leerlingen moeten succes beleven. Als het te moeilijk is of het gaat niet, de opdracht vereenvoudigen. Als het te makkelijk is voor leerlingen de oefening verzwaren.	spel sturen. Oef 4: niet gedaan vanwege uitloop oefening 3 Afsluiting: Op gelet om terug te vragen, leerlingen gaven goed antwoord. Ik heb beloofd om volgende keer de eindvorm te spelen omdat dat niet is gelukt <u>Video-opnames</u> - Door andere camerapositie en een andere plaats voor de instructie was alles beter te zien en te horen. - Sommige leerlingen liepen uit beeld. Volgende keer de zaal duidelijker afzetten waar de leerlingen niet voorbij mogen.
--	---	---

Bijlage VI

Les 3 basketbal 16-04-2012

Basketbal

Doel Les	Doelen Joost	Evaluatie
- Lln verbeteren werptechniek - Lln verbeteren samenspel	Mijn doel is om naast de bewegingsdoelen, de betrokkenheid op een zo hoog mogelijk niveau te houden. De scores van de vorige les moeten verbeterd worde. Ik richt me vooral op betrokkenheidsniveau 4 en 5, die moeten in totaal hoger scoren als de vorige keer, dan is de betrokkenheid verhoogd.	De les verliep niet helemaal zoals gepland. Ik had de spullen allemaal klaargezet, maar was de basketballen vergeten. Voor deze les hadden we buiten de opening van de nationale sportweek gedaan. Ik moest hierdoor weer uit de zaal, na mijn inleiding. Het was goed te zien dat op het moment dat ik de zaal uitliep de leerlingen zich meteen anders gingen gedragen, veel rumoer. Zodra ik terug was werd het meteen rustiger. Hierdoor startte de les niet fijn en klopte mijn planning niet helemaal. Ik had beloofd om de eindvorm op groot veld te spelen. Dit is echter voor een paar leerlingen te moeilijk en komen daardoor minder aan bod. Door zelf mee te spelen kon ik het spel sturen. De aanpassing aan het speelveld werkte niet bij oef 4, hierbij had ik het hele veld nodig. Daardoor zijn sommige leerlingen iets minder in beeld geweest, maar wel gedurende 95% van de les. De scores van mijn collega's liepen ver uiteen. Deze les wijkt af van andere twee lessen. Sommige scoorden beter, andere minder. Gemiddeld komt betrokkenheid iets minder uit en leerkrachtgedrag gelijk.
Werkwijze	Werkwijze	Evaluatie
Inleiding Uitleg les + doel Welke oefeningen + wedstrijd vorige keer niet gedaan. Tijd afspreken met lln. <u>Oef 1 (10 minuten)</u> Dribbelspel: Op en neer dribbeloefeningen met als afsluiting, dribbel-afpakkertje. <i>Aandachtspunten:</i> lang balcontact, wegdraaien	Bij de inleiding aandachtspunten voorafgaande keer kort bespreken. Tegelijkertijd voorkennis ophalen door vragen te stellen. Dit verwerken in oefening 1. Bij elke uitleg vragen stellen. Laat leerlingen ook elkaar uitleggen. Leerlingen moeten succes beleven. Als het te moeilijk	Door veel te vragen lijken de leerlingen beter betrokken, maar het kost wel iets meer tijd. Les iets aangepast: <u>Oef 1:</u> vrij dribbelen door de zaal met opdrachten <u>Oef 2:</u> dribbelspel met afpakkertje. Spel maar 1x gespeeld vanwege de tijd. Wilde voldoende tijd hebben voor oef 4. Leerlingen kenden het spel nog en konden uitleg geven

van aanvaller. <u>Oef 2 (5 minuten)</u> Overgooien in tweetallen. <i>Aandachtspunten:</i> chestpass, bouncepass en vangen. <u>Oef 3 (10 minuten)</u> Vervolgens oefening lummelspel. Vrij lopen als je de bal afgespeeld hebt. Probeer 20x over te spelen, telkens na 5 worpen komt er een tegenstander bij. <i>Aandachtspunten:</i> Lopen na gegooide bal. Tijd nemen om de bal af te spelen. Belonen als het goed gaat, d.m.v. complimenten. <u>Oef 4 (20 minuten)</u> Wedstrijdje 4:4 <i>Aandachtspunten:</i> Belonen van het lopen na een pass door extra compliment te geven. Afsluiting: Op de bank met terugvragen lesdoelen.	is of het gaat niet, de opdracht vereenvoudigen. Als het te makkelijk is voor leerlingen de oefening verzwaren. <u>Bij oef 3:</u> Bal niet uit handen slaan! Geen lichamelijk contact! Elkaar helpen! Vraag leerlingen naar de aandachtspunten. Team A S A J L Team B R J D W	<u>Oef 3:</u> Lummelspel <u>Oef 4:</u> Eindvorm. L vond dat hij niet genoeg de bal kreeg en daardoor ontstond conflict met S. Deze reageerde overdreven door zaal uit te lopen. Na enkele minuten kwam hij weer zaal in rennen en deed prima mee. S erg gericht op scoren, minder op samenspel. L schopte uit frustratie S aan het eind van de les en heeft daardoor de laatste 3 minuten niet meegedaan. <u>Afsluiting:</u> Leerlingen goed betrokken bij de afsluiting. Veel respons.
---	--	---

Bijlage VII Referentiekader betrokkenheid

> 3.75	Betrokkenheid is hoog
3.51 – 3.75	Betrokkenheid is goed
3.26-3.50	Betrokkenheid is matig
3.00 - 3.25	Betrokkenheid is laag
< 3.00	Betrokkenheid is zeer laag

*Bron: Prof. Dr. F. Laevers Els Bertrands, Gerlinde Snoeck m.m.v. Prof. Dr. W. Van den Noortgate:
Welbevinden, betrokkenheid en leerwinst.*